

Nr 118.

Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1941/42 till vissa privatläroverk m. m.; given Stockholms slott den 21 februari 1941.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gösta Bagge.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 februari 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför här efter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge:

Under punkterna 124, 128, 220 och 223 i 1941 års åttonde huvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som bleve riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1941/42 dels till Privatläroverk: Bidrag till högre goss- och samskolor ett förslagsanslag av 618,000 kronor;

dels till Privatläroverk: Bidrag till högre flickskolor ett förslagsanslag av 572,000 kronor;

dels till Privatläroverk: Bidrag till enskilda mellanskolor ett förslagsanslag av 48,000 kronor;

dels till Understöd åt vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i kvinnlig slöjd ett anslag av 20,500 kronor;

dels till Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala ett anslag av 72,000 kronor;

dels till Understöd till utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgörsmål ett anslag av 11,500 kronor;

dels till Dyrtdistillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisnings- m. fl. anstalter ett förslagsanslag av 1,400,000 kronor;

dels ock till Kristillägg ett förslagsanslag av 7,400,000 kronor.

Sedan beredningen av ärendet numera slutförts, tillåter jag mig ånyo anmäla detsamma.

I. Provisorisk avlöningsförbättring åt lärarpersonalen vid vissa privatläroverk m. m.

1. Höjning av den tillfälliga löneförbättringen.

Under denna rubrik ämnar jag behandla frågan om höjning av den tillfälliga löneförbättringen för vissa lärare vid högre goss- och samskolor, högre flickskolor och enskilda mellanskolor.

a) Nuvarande löneförhållanden.

Endast k v i n n l i g a lärares löner äro reglerade genom av statsmakterna meddelade bestämmelser. Den härigenom garanterade minimilönen är sammansatt av *grundlön* (fastställd år 1909) och *tillfällig löneförbättring* (tillkommen år 1925) samt *oreglerat dyrtdistillägg* (för närvarande 44 procent) på $\frac{2}{3}$ av *dessa löneförmåner* ävensom från den 1 januari 1941 *kristillägg*.

Ehuru de m a n l i g a lärarna icke tillförsäkrats viss, av staten garanterad minimilön, åtnjuta de av statsmedel *tillfällig löneförbättring* och *oreglerat dyrtdistillägg* ävensom från den 1 januari 1941 *kristillägg*.

Kvinnliga lärare. Föreståndarinnor och ämneslärarinnor med full tjänstgöring åtnjuta lön för läsår, övriga lärarinnor arvoden med visst belopp för veckotimme. Löneförmånerna äro icke differentierade efter dyrorter.

Grundlönen för de l ä s å r s a v l ö n a d e utgör för:
 föreståndarinna: 2,000 kronor jämte ett ålderstillägg av 300 kronor; härtill kommer förmånen av fri bostad eller hyresersättning, av skolöverstyrelsen uppskattningsvis värderad till 1,500 kronor på lägsta och 2,400 kronor på högsta dyrort;
 ämneslärarinna med s. k. högre kompetens¹: 1,400 kronor jämte två ålderstillägg à 300 kronor;
 ämneslärarinna med s. k. lägre kompetens²: 1,200 kronor jämte tre ålderstillägg, de två första à 300 kronor, det sista à 200 kronor.

¹ D. v. s. lärarinnor, behöriga till ordinarie ämneslärarinnetjänst vid allmänt läroverk.

² D. v. s. i allmänhet lärarinnor med akademisk examen utan provår eller lärarinnor, som genomgått tvåårigt seminarium.

Den *tillfälliga löneförbättringen* utgör för föreståndarinna och ämneslärarinna med högre kompetens 1,500 kronor samt för ämneslärarinna med lägre kompetens 1,200 kronor.

T i m l ä r a r n a s arvoden utgå, inklusive den tillfälliga löneförbättringen (50 kronor i läsåmnen, 40 kronor i övningsämnen), efter följande belopp för timme och år:

timlärarinna i läroämne: 110 kronor;

timlärarinna i välskrivning, teckning, musik, gymnastik och huslig ekonomi: 100 kronor;

timlärarinna i kvinnligt handarbete, träslöjd och dylikt: 90 kronor.

Två ålderstillägg à 10 kronor utgå till lärarinnor med minst 6 veckotimmars undervisning (minst 4 veckotimmars undervisning beträffande gymnastik).

För lärarinna i huslig ekonomi får dock grundlönen utgå med högst 1,400 kronor och ålderstilläggen med sammanlagt högst 250 kronor vardera. Lärarinna i huslig ekonomi åtnjuter dessutom fri kost »i sammanhang med de praktiska övningarna».

De läsårsavlönade lärarinnorna nå sålunda upp till följande kontanta minimilöner för år, dyrtidstillägg och kristillägg inberäknade:

	L ö n e g r a d			
	1	2	3	4
Föreståndarinna	4,636 ¹	5,036 ¹	—	—
Ämneslärarinna (högre komp.)	3,844	4,245	4,636	—
Ämneslärarinna (lägre komp.)	3,174	3,584	3,975	4,245

Till jämförelse må nämnas, att *småskollärarinnor* i lönegraderna A 8 och A 9 för närvarande åtnjuta följande löneförmåner för år:

	A 8		A 9	
	A-ort	I-ort	A-ort	I-ort
I lägsta löneklassen	3,423	4,566	3,587	4,787
I högsta löneklassen	3,916	5,230	4,091	5,462

Minimilönernas storlek i förhållande till närmast motsvarande löner vid kommunala flickskolor framgår av en av skolöverstyrelsen uppgjord sammanställning, vilken torde få fogas såsom bilaga till detta statsrådsprotokoll.

Manliga lärare. Manliga lärare garanteras, som nämnts, icke någon viss minimilön. Den *tillfälliga löneförbättringen* utgår med följande belopp för år, nämligen

till manlig föreståndare och ämneslärare med full tjänstgöring: »med det belopp, som motsvarar tillfällig löneförbättring för rektorer och lärare

¹ Därtill fri bostad eller kontant hyresersättning.

med motsvarande tjänsteställning vid statens läroverk, dock att, då Kungl. Maj:t efter prövning av vederbörande skolas ekonomiska förhållanden finner särskilt vägande skäl därtill föranleda, sådan tillfällig löneförbättring må utgå med högre belopp än till motsvarande rektor eller lärare vid allmänt läroverk, dock med högst 1,500 kronor till varje befattningshavare»;¹

till manlig timlärare vid högre goss- eller samskola: 60 kronor för veckotimme;

till manlig timlärare vid högre flickskola: 50 kronor för veckotimme;

till manlig övningslärare: 40 kronor för veckotimme.

Förekomsten av högre löner än de av staten garanterade. Skolöverstyrelsen har från samtliga statsunderstödda privatläroverk i januari 1941 infordrat uppgifter om de löner, som lärarna vid dessa skolor i verkligheten uppbara. Härav framgår enligt skolöverstyrelsen följande:

Samtliga kvinnliga lärare, anställda vid högre goss- eller samskola, högre flickskola eller enskild mellanskola, uppbure icke endast lagstadgad minimilön utan även ett större eller mindre lönebelopp därutöver, vilket lönebelopp dock i många fall endast utgjorde skillnaden mellan dyrtidstillägg å hela lönen och det lagstadgade dyrtidstillägget på endast $\frac{2}{3}$ av densamma. Vid två högre goss- och samskolor uppbure de kvinnliga lärarna i huvudsak samma löner, som de skulle uppburit, därest skolorna varit kommunala flickskolor. Vid de övriga högre goss- och samskolorna, där kvinnliga lärare vore anställda, hade dessa lärare ofta betydligt lägre löner än de skulle haft vid motsvarande kommunala flickskola. Vid samtliga högre flickskolor uppbure de kvinnliga lärarna lägre löner än vid motsvarande kommunala flickskolor, och en jämförelse hade givit vid handen, att det vore mera sällan, som dessa lärares lönebelopp uppginge till eller överstege de lönebelopp, som utginge till vikarierande eller extra ordinarie lärare vid motsvarande kommunala flickskola. Vid de två enskilda mellanskolorna uppbure de kvinnliga lärarna lägre löner än de skulle haft vid motsvarande kommunala flickskola.

Beträffande lönerna till manliga lärare har överstyrelsen meddelat följande.

Det ställde sig synnerligen svårt att kunna uppdelna de högre goss- och samskolorna ur lönesynpunkt i vissa bestämda grupper, då vid en och samma skola vissa lärare uppbure en lön, som, jämförd med motsvarande lärares lön vid allmänt läroverk, vore högre, medan andra lärare uppbure en lön, som vore lägre. Överstyrelsen hade emellertid funnit, att lärarna vid sju högre goss- och samskolor uppbure en lön, som vore i huvudsak lika med den vid allmänt läroverk å samma ort utgående lönen. Vid tre dylika skolor hade lärarna genomgående lägre löner än vid motsvarande allmänna läroverk. Vid två högre goss- och samskolor, den ena på A-ort, den andra på I-ort, uppbure emellertid lärarna löner, som i allmänhet överstege vad de skulle uppburit vid läroverk å motsvarande ort. Då de manliga lärarnas ställning vid de enskilda skolorna ur bland annat pensions-

¹ Den tillfälliga löneförbättringens storlek är bestämd på enahanda sätt för kvinnlig ämneslärare med full tjänstgöring, som åtnjuter avlöning enligt i huvudsak samma grunder som manlig lärare med full tjänstgöring vid samma skola.

synpunkt vore avgjort sämre än vid läroverken, syntes det emellertid skäligt att dessa sämre förhållanden kompenserades genom en viss överbetalning i förhållande till läroverken.

Vid de högre flickskolorna funnes manliga lärare anställda endast i egenskap av timlärare och dessa erhöle vanligen vissa vedertagna arvoden, som oftast vore lika med eller något understege vad motsvarande lärare skulle erhålla vid statsläroverk å samma ort.

Vid en av de två enskilda mellanskolorna uppbure de manliga lärarna i huvudsak samma löner som vid allmänt läroverk, vid den andra löner, som vore något lägre än vid läroverk å samma ort.

b) Skolöverstyrelsens förslag rörande provisorisk avlöningsförbättring.

I skrivelse den 3 oktober 1938 framlade skolöverstyrelsen förslag om att de kvinnliga lärarna, i avbidan på en mera definitiv löne-reglering, skulle tillerkännas provisorisk avlöningsförbättring, vilken skulle utgå vid sidan av den nu utgående tillfälliga löneförbättringen och vara graderad efter dyrtort. Följande exempel på den föreslagna skalan må här anföras:

	A	B	C	D	E	F	G ¹
Föreståndarinna och fast anställd lärarinna (högre komp.)	300	450	600	750	900	1,050	1,200
Timlärarinna i läroämne	—	5	10	15	20	25	30

Avlöningsförbättring skulle även utgå efter liknande grunder till andra kategorier lärarinnor. Dyrtidstillägg skulle icke utgå på den provisoriska avlöningsförbättringen.

Till stöd för sitt förslag anförde överstyrelsen bland annat:

Den 1 januari 1938 hade den av 1937 års riksdag beslutade löne-regleringen för såväl de allmänna läroverkens som folk- och småskolornas lärare trätt i kraft. Sedan även den av 1938 års riksdag beslutade löne-regleringen för de högre kommunala skolornas lärare blivit genomförd från och med den 1 januari 1939, återstode av de högre skolorna endast de statsunderstödda enskilda skolorna, för vilkas lärare en reglering av lönera ej genomförts i sammanhang med den på senare år genomförda allmänna regleringen av lärarlönera. Vad särskilt anginge de enskilda skolornas kvinnliga lärare, så hade dessas löner reglerats år 1909 i överens-stämmelse med lönera för de kvinnliga lärarna vid de allmänna läro-verken. Denna tidigare rådande likställighet hade emellertid småningom alltmera rubbats, därigenom att de vid olika tillfällen åt de allmänna läroverkens lärare beviljade löneförbättringarna icke kommit att följas av lika omfattande förbättringar av de enskilda skolornas lärarlöner. Det syntes därför synnerligen skäligt, att frågan om de enskilda skolornas löner toges upp och bringades till en rättvis lösning. Så länge staten gäve dessa skolor sitt ekonomiska understöd och de alltjämt, jämväl efter 1927 års skolreform, beräknades fylla en viktig plats inom det högre skolvä-sendet samt det vid desamma utfördes ett arbete, som torde få sägas vara i stort sett likvärdigt med det arbete, som utfördes i motsvarande

¹ Ortsgrupperna II och I tillkommo först år 1939.

statliga eller kommunala skolformer, syntes rättvisa och billighet kräva, att dessa skolors lärare icke bibehölles i ett avsevärt sämre löneläge än motsvarande lärare inom de statliga och högre kommunala skolorna och att de enskilda skolorna icke utlämnades åt en för dem ödesdiger konkurrens om lärarkrafterna med de båda andra kategorierna av skolor.

Överstyrelsen ville förorda en sådan provisorisk avlösningsförbättring åt sagda lärarkår, att denna, i avvaktan på en slutlig reglering av dess lönefråga, kunde i lönehänseende bringas i ett i någon mån förbättrat läge i förhållande till de statliga och högre kommunala skolornas lärarkårer.

Överstyrelsen hade såsom utgångspunkt för sitt förslag lagt en jämförelse med lönerna vid de kommunala flickskolorna. Det hade nämligen syntes överstyrelsen riktigtast att jämföra de enskilda skolornas kvinnliga lärarlöner med lönerna vid denna senare skolform såsom varande den av de högre kommunala skolformer, som med avseende å studiegång, kurs- och timplaner stode de enskilda skolorna närmast.

Vid jämförelsen hade överstyrelsen jämfört lönen till ordinarie icke-adjunktskompetent ämneslärarinna vid kommunal flickskola med lönen till ämneslärarinna med dels högre, dels lägre kompetens. Då emellertid vid de kommunala flickskolorna funnes även icke-ordinarie ämneslärare, som erhöle en avsevärt lägre lön än de ordinarie, hade överstyrelsen ansett sig böra föreslå, att endast de fast anställda ämneslärarinnorna jämfördes med de ordinarie vid de kommunala flickskolorna. De övriga, således icke fast anställda torde lämpligen jämföras med de icke-ordinarie vid de kommunala flickskolorna. Överstyrelsen hade ansett en sådan jämförelseprincip lämplig, då för att erhålla en fast ämneslärarintjänst vid enskild skola enligt gällande föreskrifter fordrades: för ämneslärarinna vid högre flickskola och enskild mellanskola att äga behörighet till ordinarie ämneslärartjänst vid kommunal flickskola respektive kommunal mellanskola samt för ämneslärarinna vid högre goss- eller samskola att äga behörighet till ämneslärartjänst vid rikets allmänna läroverk. Undantag kunde dock göras, då överstyrelsen ägde rätt att i förekommande fall förklara lärare behörig till fast befattning vid viss enskild skola. Sistnämnda bestämmelse hade dock tillämpats i mycket ringa utsträckning.

Även om lärarinnorna vid vissa skolor erhöle en lön, som i viss mån överstege den lagstadgade minimilönen, syntes dock av den gjorda jämförelsen framgå, att rikligt fog funnes för att föreslå, att en provisorisk avlösningsförbättring skulle komma samtliga lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda skolorna till del. Överstyrelsen ansåge detta så mycket mer befogat, som man, enligt överstyrelsens uppfattning, vid en slutlig reglering av frågan om lärarlöner vid och statsbidrag till de enskilda skolorna icke borde låta statsbidragets storlek bli beroende av de lönebidrag, som eventuellt vid en eller annan skola utbetalades av kommun eller enskild.

De m a n l i g a l ä r a r n a s löner vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna borde enligt överstyrelsen lämpligen jämföras med lönerna till lärare av motsvarande slag vid de allmänna läroverken.

Då för de manliga lärarna icke funnes föreskrifter om minimilöner, och då dessa lärare redan vid många skolor erhöle löner, som kunde anses fullt tillräckliga, hade överstyrelsen, som härvidlag utgått från det faktiska löneläget för dessa lärargrupper, icke ansett sig för desamma kunna föreslå någon provisorisk avlöningsförbättring. En dylik skulle för övrigt i många fall icke komma lärarna till godo, då dessa kunde anses redan ha erhållit viss löneförhöjning, utan den skulle i så fall komma att tillfalla kommunen eller skolan. Dock ansåge sig överstyrelsen böra föreslå, att de skolor, som så behövde, skulle kunna erhålla viss ökad hjälp från det allmännas sida för att kunna åt de manliga lärarna lämna sådana löner, att de kunde erhålla lärare med den kompetens, som i vissa fall vore erforderlig.

Jämlikt kungörelsen 1925: 327 angående tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid privatläroverk kunde Kungl. Maj:t, efter prövning av vederbörande skolas ekonomiska förhållanden och då särskilt vägande skäl därtill föranledde, medgiva, att sådan tillfällig löneförbättring finge utgå med högre belopp än till motsvarande rektor eller lärare vid allmänt läroverk, dock med högst 1,500 kronor till varje befattningshavare. Överstyrelsen erinrade, att vissa skolor varje år, med stöd av ovannämnda bestämmelse, inkomme med framställning om dylik förhöjd tillfällig löneförbättring. Överstyrelsen föresloge, att bestämmelsen ändrades därhän, att Kungl. Maj:t efter prövning skulle kunna medgiva, att tillfällig löneförbättring finge utgå med högst 2,700 kronor, varvid den tillfälliga löneförbättringens maximibelopp åt manlig lärare skulle komma att motsvara summan av tillfällig löneförbättring och provisorisk avlöningsförbättring å G-ort för kvinnlig lärare med högre kompetens. På så sätt kunde från fall till fall kontrolleras, huruvida en dylik förhöjd löneförbättring komme läraren till del, och ävenledes huruvida vederbörande skolas ekonomi vore sådan, att den samma icke utan hjälp från statens sida själv kunde utbetala summan i fråga.

Beträffande manliga timlärare i läsämnen och övningsämnen hade överstyrelsen den uppfattningen, att dessa i allmänhet erhöle en avlöning per veckotimme, som i de flesta fall kunde anses tillräcklig. Överstyrelsen ansåge sig fördenskill för denna lärarkategori icke böra föreslå någon provisorisk avlöningsförhöjning.

Överstyrelsen beräknade kostnaderna för den föreslagna löneförbättringen till sammanlagt 336,950 kronor vid högre goss- och samskolor, högre flickskolor och enskilda mellanskolor. Omräknat med hänsyn till antalet lärarkrafter läsåret 1940/41 skulle förslaget draga en kostnad av omkring 260,500 kronor.

Undervisningsväsendets lönenämnd fann sig icke böra framställa någon väsentlig erinran mot överstyrelsens förslag.

En undantagslös tillämpning av de av skolöverstyrelsen föreslagna grunderna för provisorisk avlöningsförbättring åt lärarinnor vid privatläroverk syntes i ett eller annat fall kunna medföra, att vederbörande lärarinna erhöle högre lön än motsvarande lärarinna vid kommunal flickskola, detta på grund av storleken i vissa fall av de tillägg till de författningsenligt utgående minimilönerna, som vanligen förekomme inom privatläroverken. Det

syntes med hänsyn härtill böra såsom allmän regel stadgas, att provisorisk avlöningsförbättring icke finge utgå med högre belopp än att densamma tillika med vederbörande lärarinnas övriga löneförmåner uppginge till högst det belopp, varmed avlöningen skulle utgå till lärarinna vid kommunal flickskola å samma dyrort och åldersgrupp.

Mot vad skolöverstyrelsen föreslagit rörande möjlighet för Kungl. Maj:t att i vissa fall medgiva förhöjd tillfällig löneförbättring åt manlig lärare hade lönenämnden intet att erinra.

Statskontoret erinrade i ett den 14 december 1938 avgivet utlåtande till en början, att vid 1938 års riksdag väckts motion med hemställan, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till 1939 års riksdag rörande löneroglering för såväl manliga som kvinnliga lärare vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna. Denna motion hade icke föranlett någon riksdagens åtgärd. I sin motivering för avslagsyrkandet hade statsutskottet uttalat, att, om genom beslut av 1938 års riksdag löneroglering komme till stånd för lärare vid de kommunala läroanstalterna, det kunde vara befogat att inom den närmaste framtiden till behandling upptaga frågan om en revision av gällande bestämmelser rörande statsbidrag till de statsunderstödda enskilda läroanstalterna och vad därmed ägde samband. Då det emellertid finge förutsättas, att denna fråga icke skulle gå förbi Kungl. Maj:ts uppmärksamhet, ansåge sig utskottet icke böra biträda det motionsvis framställda yrkandet.

Statskontoret erinrade i anledning härav, att gällande avlöningsbestämmelser för privatläroverkens lärare endast reglerade minimilönerna till dessa lärare. Hinder förelåge således icke för skolornas huvudmän att — i den mån vederbörande skolors ekonomi det tillåte — förbättra vederbörande lärares löner så att dessa icke understege löneförmånerna för motsvarande lärare vid de kommunala läroverken. En annan fråga vore, huruvida statsverket för att medverka till en effektiv löneförbättring för dessa lärare skulle åtaga sig ökade ekonomiska uppoffringar för de enskilda läroanstalterna.

Frågan om statens ställning till privatläroverken hade behandlats i samband med 1927 års skolreform. Sammanfattningsvis hade då vederbörande departementschef uttalat, att staten icke borde betrakta det privata skolväsendet såsom något mot det allmännas intressen stridande utan såsom en organisation med uppgift att efter måttet av sina krafter samarbeta med den statliga skolorganisationen och i vissa fall komplettera densamma, allt under förutsättning att den enskilda verksamheten ej finge större utbredning än som vore förenligt med föreliggande behov.

Under den tid som förflutit, sedan detta uttalande gjorts, hade viss erfarenhet vunnits angående verkningarna av 1927 års skolreform. De statliga och kommunala undervisningsanstalterna hade utvecklats och nya tillkommit. Med hänsyn härtill måste det enligt statskontorets mening ifrågasättas, om icke, innan något beslut fattades om en ökning av statsverkets utgifter för privatläroverken, ett övervägande borde komma till stånd angående lämpligheten av och betingelserna för ett fortsatt understödande av de enskilda läroanstalterna.

Skulle det emellertid anses lämpligt att föranstalta om åtgärder i syfte att genom höjda statsbidrag förbättra löneförhållandena för privatläroverkens lärare, ansåge statskontoret i likhet med skolöverstyrelsen, att en ökning av statsbidraget främst borde komma de lärare till godo, vilka vore stationerade å de dyrare orterna. I själva verket syntes en ökning av statens bidrag till lönekostnaderna med hänsyn till åtgärdernas provisoriska karaktär kunna begränsas till att avse endast de dyraste orterna, förslagsvis de orter, vilka vore inplacerade i ortsgrupperna E, F och G.¹ Detta kunde antingen ske genom att — som överstyrelsen förordat — ett särskilt lönetillägg, benämnt provisorisk avlöningsförbättring, infördes eller genom att den tillfälliga löneförbättringen dyrortsdifferentierades, vilket tidigare skett exempelvis beträffande de statliga läroverkens lärare (jfr kungörelsen 1936: 388).

Därest en ökning av statens bidrag till privatläroverken skulle komma till stånd, syntes detta enligt statskontorets mening enklast kunna genomföras på det sätt, att den tillfälliga löneförbättringen dyrortsdifferentierades. Härigenom skulle jämväl oreglerat dyrtidstillägg komma att utgå på den sålunda ökade tillfälliga löneförbättringen. Hur stor ökningen i de tre högsta ortsgrupperna, vilka grupper enligt statskontorets förslag skulle komma i fråga, borde bli, syntes närmast vara en budgetavvägningsfråga. Skulle den tillfälliga löneförbättringen å E-, F- och G-ort ökas med förslagsvis, för heltidsanställda ämneslärare 200, 300, respektive 400 kronor och för samtliga timlärare med 5, 10, respektive 15 kronor, torde statsverkets kostnader härför, fränsett dyrtidstillägg, komma att belöpa sig till ungefär en tredjedel av vad överstyrelsens förslag beräknats kosta eller till omkring 115,000 kronor.

c) Statskontorets förslag rörande dyrortsgradering av den tillfälliga löneförbättringen.

Statskontoret har den 18 januari 1941 avgivit förnyat utlåtande i ämnet med beaktande av de ändrade förutsättningar för ämbetsverkets tidigare förslag, som uppkommit till följd av numera genomförda löner regleringar. Statskontoret har därvid erinrat om sina i det tidigare utlåtandet anförda betänkligheter mot en provisorisk ökning av statsbidragen till privatläroverkens lärare.

Dessa betänkligheter måste enligt statskontorets mening framträda med än större skärpa under nu rådande förhållanden, då det statsfinansiella läget påfordrade den största återhållsamhet i fråga om statsverkets utgifter. Härtill komme, att spørsmålet om privatläroverkens framtida ställning i skol-systemet kunde förväntas komma att bli föremål för överväganden av 1940 års skolutredning inom en icke alltför avlägsen framtid.

Skulle emellertid de av statskontoret anförda betänkligheterna mot att i nuvarande läge öka statsbidraget till avlönande av privatläroverkens lä-

¹ Ortsgrupperna II och I tillkommo, såsom förut erinrats, först år 1939.

rare få anses motvägas av angelägenheten av att — med beaktande av de löneförbättringar som under de senaste åren kommit lärarna vid de högre statliga och kommunala skolorna till del — åvägabringa en provisorisk förbättring av löneställningen för privatläroverkens lärare, torde detta av skäl, som statskontoret närmare utvecklat i sitt tidigare utlåtande, böra ske i den formen, att den tillfälliga löneförbättringen för lärarna ortsdifferentierades.

Med beaktande av de löneregleringar, som numera genomförts för de stats- och kommunalanställda lärarna vid de högre läroanstalterna, ville statskontoret föreslå, att den tillfälliga löneförbättringen för de kvinnliga ämneslärarna ökades med följande belopp, nämligen å B- och C-ort 200 kronor, å D- och E-ort 300 kronor, å F- och G-ort 400 kronor samt å H- och I-ort 500 kronor. Följande sammanställning utvisade storleken av den tillfälliga löneförbättringen efter en sådan ökning.

	O r t s g r u p p				
	A kronor	B och C kronor	D och E kronor	F och G kronor	H och I kronor
Föreståndarinna och heltidsanställd ämneslärarinna med högre kompetens	1,500	1,700	1,800	1,900	2,000
Annan heltidsanställd ämneslärarinna	1,200	1,400	1,500	1,600	1,700

Vad härefter anginge de manliga föreståndarna och de manliga heltidsanställda ämneslärarna, erinrade statskontoret om att den tillfälliga löneförbättringen till dessa befattningshavare redan vore dyrortsdifferentierad. I betraktande härav och under erinran om vad skolöverstyrelsen anförde rörande dessa befattningshavares löneförhållanden ansåge statskontoret tillräckliga skäl icke vara för handen för en uppräknig av den tillfälliga löneförbättringen för ifrågavarande grupp befattningshavare i vidare mån än att en anpassning borde ske med hänsyn till att två nya ortsgrupper, nämligen H- och I-ort, tillkommit. För föreståndare och ämneslärare, vilka tjänstgjorde å ort, som vore att hänföra till någon av dessa båda ortsgrupper, syntes den tillfälliga löneförbättringen böra ökas med 100 kronor. Däremot ansåge statskontoret tillräckliga skäl icke förefinnas att höja det belopp å 1,500 kronor, som undantagsvis kunde utgå till manlig lärare, då Kungl. Maj:t efter prövning av vederbörande skolors ekonomiska förhållanden funne vägende skäl därtill föranleda. Ämbetsverket ville i detta sammanhang påpeka angelägenheten av en formell överarbetning av bestämmelserna rörande tillfällig löneförbättring till de manliga lärarna. Lämpligt syntes vara, att i författning närmare angäves storleken av den tillfälliga löneförbättring, som borde utgå i varje särskilt fall.

I sitt tidigare berörda utlåtande den 14 december 1938 hade statskontoret föreslagit, att för samtliga timlärare den tillfälliga löneförbättringen å E-, F- och G-ort skulle ökas med 5, 10, respektive 15 kronor. En närmare anpassning efter de ändrade förhållandena syntes böra medföra, att ökningen fastställdes till 5 kronor å D- och E-ort, 10 kronor å F- och G-ort samt 15 kronor å H- och I-ort. I viss anslutning till de grunder, som

förordats i propositionen nr 65 till 1940 års urtima riksdag angående arvo-
desreglering för bland andra timlärare vid det statliga och kommunala
undervisningsväsendet borde emellertid förhöjningen av den tillfälliga löne-
förbättringen endast tillkomma sådana manliga eller kvinnliga timlärare i
läsämne eller övningsämne, som av läraranställningen vid den privata läro-
anstalten hade sin huvudsakliga sysselsättning eller förvärvskälla, då enligt
statskontorets mening det icke i nuvarande läge kunde anses motiverat
att förbättra avlöningen för de timlärare, som hade anställningen vid pri-
vatläroverket som bisyssla. I tveksamma fall borde det ankomma på skol-
överstyrelsen att avgöra, om anställningen vore att betrakta som bi-
syssla eller icke. Storleken av den tillfälliga löneförbättringen för vecko-
timme och år till timlärarna framginge av följande sammanställning:

	Timlärare, för vilken timläraranställningen är att anse som bi- syssla, samt annan timlärare, stationerad å ort inom ortsgrupp A, B och C kronor	Annan timlärare, stationerad å ort inom ortsgrupp		
		D och E kronor	F och G kronor	H och I kronor
Övningslärare, manlig eller kvinnlig	40	45	50	55
Annan manlig timlärare				
a) vid högre flickskola	50	55	60	65
b) vid högre goss- och samskola samt enskild mellanskola	60	65	70	75
Annan kvinnlig timlärare	50	55	60	65

Statskontoret beräknade, att ett genomförande av de av ämbetsverket
ifrågasatta höjningarna av den tillfälliga löneförbättringen komme att med-
föra, att anslagen till privatläroverken av denna anledning måste upp-
räknas med följande belopp:

Bidrag till goss- och samskolor	kronor	39,000
» » högre flickskolor	»	68,000
» » enskilda mellanskolor	»	3,000
	Summa kronor	110,000.

Ett genomförande av statskontorets förslag om en förhöjning av den
tillfälliga löneförbättringen innebure även, att kostnaderna för *dyrtids-*
tillägg komme att öka. Denna ökning kunde beräknas komma att uppgå
till något mer än 30,000 kronor, varför de totala kostnaderna för den före-
slagna höjningen av den tillfälliga löneförbättringen torde belöpa sig till
i runt tal 140,000 kronor.

I detta sammanhang erinrade statskontoret om att med nu gällande
bestämmelser tillfällig löneförbättring till sjukledig lärare vid privatläro-
verk utginge oavkortad under hela den tid, som läraren kvarstode å veder-
börande skolas stat (jfr statsutskottets utlåtande nr 123, sid. 25, till 1934

års riksdag). Då enligt ämbetsverkets mening starka skäl talade för att, sedan sjukledighet åtnjutits under viss tid, frågan huruvida tillfällig löneförbättring skulle utgå i fortsättningen gjordes till föremål för särskild prövning med beaktande av omständigheterna i det enskilda fallet, ville statskontoret föreslå, att i kungörelsen angående tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid privatläroverk infördes en bestämmelse av innebörd, att i fall, då lärare åtnjutit tjänstledighet för sjukdom mer än sammanlagt 180 läsveckor, det skulle ankomma på Kungl. Maj:t att pröva, om och i vad mån i fortsättningen tillfällig löneförbättring skulle utgå. Genom denna tidsbestämning vunnes viss anslutning till de bestämmelser, som gällde rörande bidrag till avlöning åt sjuk lärares vikarie från de enskilda läroanstalternas vikariatskassa.

Skolöverstyrelsen har i yttrande den 5 februari 1941 med anledning av statskontorets nya förslag i princip anslutit sig till detsamma men ifrågasatt några modifikationer, innebärande för vissa dyrorter en förskjutning uppåt av den av statskontoret föreslagna förhöjningen. Innebörden av skolöverstyrelsens jämningsförslag framgår av nedanstående sammanställning:

Dyrortsgraderad tillfällig löneförbättring enligt skolöverstyrelsens förslag.

Lärares tjänsteställning	A och B	C och D	E och F	G och H	I
Föreståndarinna och heltidsanställd ämneslärarinna med behörighet att söka ämneslärarinnetjänst vid allmänt läroverk	1,500 + 200 = 1,700	1,500 + 300 = 1,800	1,500 + 400 = 1,900	1,500 + 500 = 2,000	1,500 + 600 = 2,100
Annan heltidsanställd ämneslärarinna	1,200 + 200 = 1,400	1,200 + 300 = 1,500	1,200 + 400 = 1,600	1,200 + 500 = 1,700	1,200 + 600 = 1,800
Timlärare i övningsämne, manlig eller kvinnlig	40	40 + 5 = 45	40 + 10 = 50	40 + 15 = 55	40 + 20 = 60
Annan manlig timlärare		50 + 5 =	50 + 10 =	50 + 15 =	50 + 20 =
a) vid högre flickskola	50	55	60	65	70
b) vid högre goss- och samskola samt vid enskild mellanskola ..	60	60 + 5 65	60 + 10 = 70	60 + 15 = 75	60 + 20 = 80
Annan kvinnlig timlärare	50	50 + 5 = 55	50 + 10 = 60	50 + 15 = 65	50 + 20 = 70

För timlärare, som hade timläranställningen som bisyssla, skulle ersättningen per veckotimme, oavsett dyrortsplaceringen, utgå med hittills gällande belopp.

I jämförelse med statskontorets förslag innebure skolöverstyrelsens, att B-gruppen, utan ändring av det därstädes utgående löneförbättringsbeloppet, sammanförts med A-gruppen i stället för med C-gruppen, och på samma sätt D-gruppen med C-gruppen o. s. v. Den sista gruppen, I-gruppen, komme därigenom att intaga en självständig plats i systemet med en löneförbättring, som överstyrelsen ville föreslå till 600 kronor. Överstyrelsens förslag innebure en förbättring för lärarna på vissa ortsgrupper och sammanföle beträffande övriga ortsgrupper med statskontorets.

Skillnaden mellan statskontorets och skolöverstyrelsens förslag framgår av följande sammanställning:

		A	B	C	D	E	F	G	H	I
Läsärs- avlönade	statskontoret . .	—	+200	+200	+300	+300	+400	+400	+500	+500
	skolöverstyrelsen	+200	+200	+300	+300	+400	+400	+500	+500	+600
Timplärare	statskontoret . .	—	—	—	+5	+5	+10	+10	+15	+15
	skolöverstyrelsen	—	—	+5	+5	+10	+10	+15	+15	+20

Överstyrelsen ansåge sig böra tillstyrka statskontorets förslag, att ifrågasvarande löneförbättring för de privatanställda lärarna genomfördes i form av en dyrortsdifferentiering av den tillfälliga löneförbättringen, en anordning som principiellt anslöte sig till den mera summariska dyrortsdifferentiering av den tillfälliga löneförbättringen, som provisoriskt gällt för statsläroverkens lärare enligt kungörelsen 1936:388. Överstyrelsen skulle dock för sin del funnit den av överstyrelsen år 1938 föreslagna löneförbättringen mest önskvärd, därest Kungl. Maj:t med hänsyn till den statsekonomiska situationen funnit möjligt att föreslå en sådan. Den stora nivåskillnaden mellan de privatanställdas och de kommunalanställdas löner bleve nämligen enligt statskontorets förslag endast i mycket otillräcklig grad utjämnad.

I stora drag kunde överstyrelsen även acceptera den av statskontoret föreslagna planen för den tillfälliga löneförbättringen. Även om denna plan måhända kunde erhålla några års varaktighet, vore den dock till sin karaktär ett provisorium. Det vore därför naturligt, att den gjordes mera summarisk och i olika hänseenden mindre nyanserad än en definitiv löneplan. Överstyrelsen hade från denna utgångspunkt intet att erinra mot att dyrortsgrupperingen gjordes mindre differentierad än i löneplanerna för statligt och kommunalt anställda lärare. Överstyrelsen ville icke heller resa några invändningar mot att den förstärkning av den tillfälliga löneregleringen, som nu kunde ifrågakomma, utginge efter enahanda grunder för alla ämneslärarinnor med heltidstjänstgöring, vare sig de vore fast anställda eller icke, och likaså efter enahanda grunder för alla timplärare, som hade skolarbetet till sin huvudsyssla, vare sig de undervisade i läro- eller övningsämnen.

Statskontorets förslag beträffande de manliga lärarna med heltidsanställning kunde enligt överstyrelsens mening i sina huvuddrag accepteras.

Hur den av skolöverstyrelsen föreslagna löneförbättringen skulle verka i praktiken, framgår av följande, av skolöverstyrelsen uppgjorda sammanställningar:

Dyrortsgrupper	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Rektor vid kommunal flickskola 21: 20.									
Grupp IV	9,003	9,249	9,496	9,742	9,988	10,235	10,481	10,727	10,974
Föreståndarinnan vid enskild skola lönegrad 1, nuvarande löneförmåner	6,136	6,136	6,136	6,436	6,636	6,636	6,636	7,036	7,036
Löneförmåner enligt skolöverstyrelsens förslag	6,400	6,400	6,532	6,832	7,164	7,164	7,296	7,696	7,828
Kvarstående lönedifferens	2,603	2,849	2,964	2,910	2,824	3,071	3,185	3,031	3,146
Ordinarie ämneslärarinnan vid kommunal flickskola 21: 20	6,647	6,893	7,140	7,386	7,632	7,878	8,125	8,371	8,617
Ämneslärarinnan vid enskild skola, högre kompetens, utan ålderstillägg	3,844	3,844	3,844	3,844	3,844	3,844	3,844	3,844	3,844
Löneförmåner enligt skolöverstyrelsens förslag	4,108	4,108	4,240	4,240	4,372	4,372	4,504	4,504	4,636
Kvarstående lönedifferens	2,539	2,785	2,900	3,146	3,260	3,506	3,621	3,867	3,981
Vikarierande ämneslärarinnan vid kommunal flickskola 19: 15	4,819	5,012	5,205	5,397	5,590	5,783	5,976	6,168	6,361
Ämneslärarinnan vid enskild skola, lägre kompetens, med 1 ålderstillägg	3,584	3,584	3,584	3,584	3,584	3,584	3,584	3,584	3,584
Löneförmåner enligt skolöverstyrelsens förslag	3,848	3,848	3,980	3,980	4,112	4,112	4,244	4,244	4,376
Kvarstående lönedifferens	971	1,164	1,225	1,417	1,478	1,671	1,732	1,924	1,985
Timlärare i teckning, musik och gymnastik vid kommunal flickskola med arvode enligt kungörelsen 1940: 1067	156	162	168	174	180	186	192	198	204
Övningslärarinnan i motsvarande ämnen vid enskild skola utan ålderstillägg	130	130	130	130	130	130	130	130	130
Löneförmåner enligt skolöverstyrelsens förslag	130	130	137	137	143	143	150	150	156
Kvarstående lönedifferens	26	32	31	37	37	43	42	48	48

Dyrortsgrupper	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Timlärare i handarbete vid kommunal flickskola med arvode enligt kungörelsen 1940: 1067	132	137	143	148	154	159	165	170	175
Övningslärarinna i motsvarande ämnen vid enskild skola utan ålderstillägg	111	111	111	111	111	111	111	111	111
Löneförmåner enligt skolöverstyrelsens förslag .	111	111	118	118	124	124	131	131	137
Kvarstående lönedifferens	21	26	25	30	30	35	34	39	38
Timlärare i hushållsgörsmål vid kommunal flickskola med arvode enligt kungörelsen 1940: 1067	132	137	143	148	154	159	165	170	175
Övningslärarinna i motsvarande ämnen vid enskild skola utan ålderstillägg	130	130	130	130	130	130	130	130	130
Löneförmåner enligt skolöverstyrelsens förslag .	130	130	137	137	143	143	150	150	156
Kvarstående lönedifferens	2	7	6	11	11	16	15	20	19

Skolöverstyrelsen har beräknat kostnadsökningen vid bifall till överstyrelsens förslag sålunda:

Manliga lärare med heltidsanställning	kronor	1,300
Föreståndarinnor och ämneslärarinnor	»	97,500
Timlärare i läro- och övningsämnen	»	36,625

Summa kronor 135,425.

Kostnaderna överstege enligt denna tablå med 25,425 kronor kostnaderna för en löneförbättring enligt statskontorets förslag. Därtill komme, att kostnaderna för dyrtidstillägg och kristillägg torde bli omkring 12,000 kronor större än enligt statskontorets förslag. De alltjämt kvarstående lönedifferenserna mellan lärare i kommunal och enskild tjänst vore emellertid så betydliga, att den jämkning uppåt, som överstyrelsen föreslagit, framstode som av förhållandena synnerligen starkt motiverad.

Beträffande det av statskontoret föreslagna villkoret, att förhöjningen måtte gälla endast sådan timlärare, som vid den privata läroanstalten hade sin huvudsysselsättning, ville överstyrelsen utgå från att ordalagen icke lade hinder i vägen för en tolkning, enligt vilken en timlärare, som vore anställd vid flera statsunderstödda enskilda läroanstalter med ett relativt lågt timantal vid varje läroanstalt, likväl skulle kunna anses ha tjänstgöringen som sin huvudsakliga sysselsättning, om de sammanlagda timsommorna därtill gäve fog.

Departementschefen.

Av de löneförmåner, som utgå till lärarpersonalen vid dessa skolor, gäldas i huvudsak endast den tillfälliga löneförbättringen och dyrtidstillägget samt kristillägget direkt av statsmedel. I övrigt utgår som regel statens bidrag med vissa belopp för varje särskilt skolstadium och för vissa särskilda undervisningsgrenar samt med viss del av de förutnämnda ålderstilläggen under villkor, att kommuner eller enskilda årligen tillskjuta vissa motsvarande belopp. Statsbidragsregleringen förutsätter, att de så tidigt som år 1909 bestämda minimilönerna för personalen skola bestridas av de bidrag, som på detta sätt erhållas, och av skolans inkomster i övrigt och att utöver statens understöd till nyssnämnda särskilda löneförmåner (tillfällig löneförbättring, dyrtidstillägg och kristillägg) särskilda bidrag av statsmedel icke utgå för beredande av den ökning av lönerna utöver de fastställda minimibeloppen, som kan befinnas erforderlig. Statsverket har alltså icke genom sitt understöd garanterat lärarpersonalen en lönenivå, som vid varje särskild tidpunkt kan anses skälig, utan har utgått från att skolornas huvudmän skola var och en efter sin förmåga sörja för en skälig lönestandard åt personalen.

I praktiken ha emellertid, där icke kommunerna funnit sig böra träda emellan, privatläroverken i många fall icke haft möjlighet att bereda lärarpersonalen en skälig avlöning. Många av läroverken ha förhållandevis svag ekonomi och ha icke varit i stånd att med egna resurser utfylla de löner, som kunna beredas lärarna inom ramen av de till skolorna utgående bidragen. De svårigheter ur rekryteringssynpunkt och i andra hänseenden, som härigenom uppstått för dessa läroanstalter, ha i hög grad ökat genom de löneregleringar, som under de senaste åren genomförts för statligt eller kommunalt anställda lärare. Vid 1909 års lönereglering för lärarinnepersonalen vid de enskilda skolorna togos avlöningsförhållandena vid statens samskolor till utgångspunkt för bestämmandet av lärarinnornas minimilöner. Numera äro dessa minimilöner närmast att jämföra med de till småskollärarinnor utgående lönerna. Sedan 1909 års lönereglering har alltså en synnerligen stark förskjutning nedåt av de av staten för de enskilda skolorna fastställda minimilönerna inträtt på grund av löneutvecklingen vid de statliga och kommunala skolorna. Skarpast komma måhända bristerna i de nuvarande bestämmelserna till synes däri, att löneförmåner för den kvinnliga lärarpersonalen vid de enskilda skolorna icke äro i något hänseende graderade efter dyrortsförhållandena. Den fortgående stegringen av levnadskostnaderna har gjort denna olägenhet alltmer framträdande.

Visserligen har antalet privatläroverk särskilt under de senare åren starkt minskats på grund av att dessa läroanstalter i stor utsträckning ombildats till kommunala. Fortfarande äro de dock även kvantitativt av betydelse i vårt skolväsende. I jämförelse med de statliga och kommunala läroanstalterna av motsvarande slag äro statens utgifter för dessa skolor förhållande-

vis små. Enligt vissa av skolöverstyrelsen år 1940 utförda undersökningar drager varje elev vid enskilt läroverk en årskostnad för statsverket av omkring 175 kronor, medan motsvarande siffror äro för allmänt läroverk 495 kronor och vid högre kommunal skola 295 kronor. Det ligger icke minst på grund härav i statens intresse att stödja denna skolform, som även i pedagogiskt hänseende visat sig ha en betydelsefull mission att fylla.

Jag erinrar, att statsutskottet vid 1938 års riksdag framhöll, att det kunde vara befogat att inom den närmaste framtiden till behandling upptaga frågan om en revision av gällande bestämmelser rörande statsbidrag till dessa läroanstalter och vad därmed ägde samband. Under rådande förhållanden kan jag, såsom framgår av vad jag i propositionen 1940:154 till lagtima riksdagen yttrade, icke tillstyrka bifall till de framställningar i denna riktning, som enligt handlingarna i ärendet föreligga, eller förorda mer definitiva åtgärder på detta område. Då det å andra sidan icke kan vara lämpligt att år från år i avbidan på sådana åtgärder bibehålla den nuvarande osedvanligt låga lönenivån, anser jag mig böra förorda vidtagandet av provisoriska åtgärder, vilka dock icke böra få sådan form, att de kunna föregripa de allmänna översväganden, som i en framtid under andra statsfinansiella förhållanden böra komma till stånd. Av denna anledning finner jag mig icke kunna biträda skolöverstyrelsens ursprungligen framlagda förslag om beredande av provisorisk avlösningsförbättring åt privatläroverkens personal. En statsbidragsreglering synes däremot icke föregripas, om i anslutning till statskontorets förslag den nu av statsmedel helt utgående tillfälliga löneförbättringen graderas i dyrortshänseende. Jag ansluter mig därför i princip till detta förslag.

Huru stor höjning av den tillfälliga löneförbättringen som bör företagas är, såsom statskontoret framhållit, närmast en budgetavvägningsfråga: å ena sidan motiverar den i det stora hela relativt låga lönenivån en icke alltför snäv höjning, å andra sidan tvingar det statsfinansiella läget till återhållsamhet. Ur den förra synpunkten är den skala, som tillstyrkts av skolöverstyrelsen i dess yttrande över statskontorets förslag, att föredraga. Då emellertid även den av statskontoret förordade löneskalan innebär en icke oväsentlig förbättring, särskilt för de högre dyrorternas vidkommande, anser jag mig böra begränsa mig till att förorda detta förslag. Sistnämnda förslag utgår i motsats mot skolöverstyrelsens ifrånan, att den tillfälliga löneförbättringen för heltidsanställda kvinnliga lärare på A-ort skall förbli orubbad, varemot båda förslagen förutsätta, att löneförbättringen skall i viss utsträckning höjas för de högre dyrorterna. Då det här i första hand gäller att avhjälpa den brist på varje dyrortsdifferentiering, som nu framstår såsom den mest framträdande olägenheten hos gällande lönebestämmelser för kvinnliga lärare, synes statskontorets förslag böra godtagas.

Hittills ha statsbidragen till kvinnliga lärares avlönande utgått utan hänsyn till de olika skolornas ekonomiska resurser i övrigt. Någon ändring av denna princip synes icke nu kunna ifrågasättas, ehuru förhållandena, såsom av utredningen framgår, skifta ganska väsentligt i de enskilda fallen. Dock torde försiktigtvis i anslutning till vad undervisningsväsendets lönenämnd föreslagit böra uppställas ett allmänt villkor av innebörd, att den tillfälliga löneförbättringen tillika med vederbörande lärarinns övriga löneförmåner icke må uppgå till högre belopp än avlöningen till lärarinna vid kommunal flickskola i motsvarande åldersgrupp på samma dyrort.

Även beträffande dyrortsgradering av den tillfälliga löneförbättringen för timlärare ansluter jag mig till statskontorets förslag. Jag förutsätter sålunda bland annat, att förhöjning av ifrågavarande slag endast skall tillkomma lärare, som av läroanställningen ha sin huvudsakliga sysselsättning eller förvärvskälla. I tveksamma fall torde det, såsom statskontoret förutsett, få ankomma på skolöverstyrelsen att avgöra, om anställningen är att betrakta som bisyssla eller icke. Anställning som timlärare vid flera enskilda läroanstalter av ifrågavarande slag torde därvid böra få räknas såsom tjänstgöring vid en och samma läroanstalt.

Den till heltidsanställda manliga lärare utgående tillfälliga löneförbättringen är, såsom statskontoret påpekat, redan nu differentierad efter dyrorter. Med hänsyn härtill och med hänvisning i övrigt till vad skolöverstyrelsen i ämnet anfört ifrågasätter jag i likhet med statskontoret icke annan ändring för ifrågavarande lärares vidkommande än en utbyggnad med en ny dyrortsgrupp, omfattande dyrorterna H och I.

Vad statskontoret anfört rörande behovet av en omarbetning av bestämmelserna rörande tillfällig löneförbättring synes böra beaktas vid utfärdande av de ändrade bestämmelser, som föranledas av bifall till mitt förslag. Statskontorets förslag rörande tillfällig löneförbättring till sjukledig lärare vid privatläroverk synes böra uppmärksammas vid författningsbestämmelsernas utformning.

Merkostnaderna för statsverket vid bifall till mitt förslag torde kunna beräknas sålunda:

högre goss- och samskolor	kronor	39,700
högre flickskolor	»	67,000
enskilda mellanskolor	»	2,600
dyrtidstillägg	»	31,000
kristillägg	»	1,800

Summa kronor 142,100.

2. Särskild lönefyllnad åt lärarinnor vid nya elementarskolan för flickor i Stockholm.

Nya elementarskolan för flickor är efter den omfattande kommunalisering av det enskilda flickskoleväsendet i Stockholm, som ägde rum med ingången av budgetåret 1939/40, den enda i Stockholm kvarvarande högre flickskola, som upprätthåller en elementaravdelning för flickor. Därjämte finnes vid skolan ett gymnasium för flickor.

I samband med sina anslagsäskanden för nästa budgetår till bidrag till högre flickskolor har *skolöverstyrelsen* med anledning av en framställning från centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen framställt förslag om beredande av lönefyllnad åt lärarinnor vid nya elementarskolan för flickor (Ahlströmska skolan) i Stockholm. Till den ifrågasatta löneförbättringen, som beräknats draga en kostnad av runt 24,000 kronor, skulle staten enligt överstyrelsens förslag lämna ett anslag av 12,000 kronor, under villkor att Stockholms stad tillsköte samma belopp.

Centralstyrelsen hade anhållit, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder, att de vid nya elementarskolan för flickor i Stockholm anställda ämnes- och övningslärarinnorna — från och med den 1 juli 1939 och intill dess en allmän lönereglering för de enskilda statsunderstödda läroanstalternas lärarpersonal kunde komma till stånd — kunde tillerkännas en provisorisk löneförbättring. Vid de övriga statsunderstödda enskilda flickskolornas i Stockholm omorganisation till kommunala flickskolor hade lärarna vid nya elementarskolan för flickor gjort en hänvändelse till skolstyrelsen för att genom dess försorg erhålla någon löneförbättring och sålunda erhålla en i lönehänseende någorlunda jämförbar ställning med lärarna vid de kommunala flickskolorna. Skolstyrelsen hade gjort en framställning i ärendet till Stockholms stad, men framställningen hade icke lett till någon stadens åtgärd. En översikt över olika lärargrupperns löner gäve vid handen, att lärarna vid den enskilda flickskolan intoge en mycket ogynnsam ställning i jämförelse med lärare vid kommunal flickskola och folkskola.

Med anledning härav har skolöverstyrelsen efter en uttömmande redogörelse för de utredningar och förhandlingar, som föregått kommunaliseringen av flickskolväsendet i Stockholm, sammanfattningsvis anført följande:

Den utredning, Stockholms stads gymnasiekommitté företagit angående kommunalisering av Stockholms högre flickskolor, hade givit vid handen, att ett behov av enskilda flickgymnasier alltjämt förefunnnes, att gymnasiekommittén därför räknat med att en eller annan enskild flickskola skulle komma att kvarstå inom ramen för den planerade organisationen med ökat understöd från det allmänna samt att styrelsen för nya elementarskolan för flickor inför valet uttalat sig för detta senare alternativ, dock under förutsättningen att tillräckliga anslag kunde erhållas för att möjliggöra skolans fortsatta existens under en konkurrens med statliga och kommunala läroanstalter och att dessa anslag borde avse såväl ett nedbringande av terminsavgifterna som en höjning av lärarlönerna. Den genom-

förda organisationen hade i enlighet med gymnasiekommitténs förslag och med hänsyn till ovan angivna behov av flickgymnasier upptagit nya elementarskolan för flickor såsom enskild skola, uppbärande ett gymnasium.

Vad beträffade det första av villkoren för den enskilda skolans fortsatta existensmöjlighet eller terminsavgifternas nedbringande, hade vissa åtgärder från det allmännas sida i detta avseende vidtagits. Sålunda hade 1939 års riksdag beviljat ett anslag av 30,000 kronor till nedbringande av terminsavgifterna vid de kvarstående enskilda flickgymnasierna i Stockholm, nämligen Wallin-Åhlnska gymnasiet och gymnasierna vid nya elementarskolan för flickor och lyceum för flickor, att utgå under förutsättning att staden tillskote enahanda belopp. Sedermera hade stadsfullmäktige ävenledes beviljat denna summa. Till följd härav hade terminsavgiften vid sagda gymnasier, som tidigare i medeltal stigit till 190 kronor, under läsåret 1939/40 kunnat nedsättas till 150 kronor. I enlighet med vad gymnasiekommittén uttalat angående ökat kommunalt understöd till nya elementarskolans elementaravdelning hade staden därjämte beviljat ett anslag av 10,000 kronor till samma ändamål eller nedsättning av terminsavgiften. De hittills utgående avgifterna hade därigenom allmänt kunnat nedsättas med 20 kronor, vilket innebure en sänkning av medeltalet från 131 kronor till 111. Emellertid torde det klart framgå, yttrar skolöverstyrelsen, att ett tillräckligt effektivt nedbringande icke möjliggjorts genom hittills givna anslag. Skillnaden mellan de kommunala terminsavgifterna — 50 kronor — och nya elementarskolans vore sålunda fortfarande avsevärd.

Vad beträffar den andra förutsättningen för den enskilda skolans fortsatta existensmöjlighet, anslag till höjande av lärarlönerna, har skolöverstyrelsen erinrat om sin framställning om generell provisorisk avlöningsförbättring åt lärarinnor vid privatläroverk samt har framhållit, att den stora skillnad i löneförmåner, som nu rådde mellan de kommunaliserade flickskolornas lärarinnor och den kvarstående enskilda elementarskolans, torde vara särskilt kännbar å en dyrtort som Stockholm. Dessutom torde medvetandet av att stå så kännbart tillbaka för övriga yrkeskamrater medföra en viss depression, som knappast verkade gynnsamt på arbetslivet inom skolan.

Överstyrelsen ville därutöver framhålla, att Stockholms högre flickskoleväsen vid kommunaliseringen betraktats som en enhet, i viss mån att likna vid en enda skola under omorganisation. Sålunda hade t. ex. samtliga kommunala flickskolor ställts under en gemensam styrelse, de ordinarie platserna tilldelats skolorna gemensamt o. s. v. Lärarinnor, anställda vid den enda kvarstående privatskolan, komme därför att framstå som direkt missgynnade i förhållande till de andra med lika utbildning och jämförlig tjänstetid.

Sedan de kommunalanställda lärarinnornas lönevillkor genom lönereregleringar förbättrats, utgjorde skillnaden mellan deras och de privatanställdas löner cirka 2,500 kronor.

Den stora skillnaden vid jämförelse med de kommunala lönerna kompenenserades till en ringa del av den enskilda skolans kortare läsår (38 respektive 36 läsveckor). Överstyrelsen ville framhålla, att då det här gällde icke blott att utjämna löneställningen för ett fåtal lärarinnor utan jämväl att stödja ett ensamt kvarstående flickläroverk i en svår konkurrensställning bland de kommunaliserade, det ur rekryteringssynpunkt torde vara lämpligt att icke beräkna olika villkor för de fast anställda och övriga lärarinnor med full tjänstgöring. Den skola, som tvingades hålla högre terminsavgifter och lägre lärarinnelöner än andra av liknande typ inom samma krets, löpte risken att anhopa både sämre elever och sämre lärarinnor, och dessa faktorer bidroge naturligen än ytterligare att nedbringa skolans konkurrensmöjligheter, på samma gång de ur allmänna undervisningssynpunkter vore skadliga. Av de fast anställda åtnjote för övrigt flertalet ett fjärde ålderstillägg av skolan.

Skolöverstyrelsen har med hänsyn härtill ansett sig böra framlägga förslag om beredande av lönefyllnad åt lärarpersonalen vid denna skola, vilket borde genomföras, även om en generell löneförbättring för privatläroverkens lärarpersonal icke komme till stånd. Förslaget går ut på en löneökning av 1,500 kronor för lärarinna med full tjänstgöring och en motsvarande höjning av lönerna för lärarna i övrigt. Skolöverstyrelsen har vidare fäst uppmärksamheten på det av departementschefen i propositionen nr 252 till 1939 års lagtima riksdag gjorda uttalandet (sid. 39) om önskvärdheten av att Stockholms stad utöver vad i propositionen förutsatts angående dess bidrag till terminsavgifterna vid de kvarstående enskilda elementaravdelningarna på lämpligt sätt trädde hjälpande emellan, ifall ifrågasvarande enskilda flickläroverk i Stockholm skulle visa sig vara i behov av understöd utöver vad som i vanlig ordning tillkomme dem. Det torde därför böra ifrågasättas, yttrar skolöverstyrelsen, att staden i detta onekligen ömmande fall, som hade tydligt samband med den i Stockholm företagna kommunaliseringen av de högre flickskolorna, åtminstone borde bidra med hälften av den erforderliga summan, eller 12,000 kronor.

Statskontoret förklarade sig i utlåtande den 7 oktober 1940 redan av statsfinansiella skäl icke kunna biträda överstyrelsens framställning. Därutöver kunde framhållas, att ämbetsverket icke kunde finna det tillfredsställande att skrida till en reglering av löneförmånerna för lärarpersonalen vid en enstaka skola inom en större grupp sådana. Statskontoret avstyrkte därför bifall till överstyrelsens förslag.

Överståthållarämbetet har med tillstyrkande överlämnat *stadsfullmäktiges i Stockholm* yttrande över skolöverstyrelsens förslag, varigenom staden förklarar sig villig att för beredande av lönefyllnad med de av skolöverstyrelsen angivna beloppen åt lärare i läsämnen med full tjänstgöring vid nya elementarskolan för flickor, Wallin-Åhlinska gymnasiet och lyceum

för flickor under budgetåret 1941/42 bidraga med hälften av vad staten för samma ändamål kunde komma att anvisa.

Stadsfullmäktiges beslut avviker således i tre avseenden från skolöverstyrelsens förslag: *dels* ha lärarinnor i övningsämnen uteslutits, *dels* har åtagandet utsträckts till att avse även Wallin-Åhlinska gymnasiet och lyceum för flickor, *dels* slutligen har stadens bidrag begränsats till en tredjedel av den löneförbättring, som kunde komma att beviljas.

Beträffande motiven härför torde få hänvisas till handlingarna i ärendet.

I sitt yttrande den 18 januari 1941 över skolöverstyrelsens förslag om en generell löneförbättring för privatläroverkens lärare (se ovan) har *statskontoret* framhållit, att med den lösning av sistnämnda spörsmål, som statskontoret förordat, Stockholms stads åtagande torde få anses ha förfallit. Givetvis vore det emellertid för ifrågavarande skolor av värde, om staden det oaktat åtog sig att i ökad utsträckning bidraga till avlöandet av lärarinnorna vid dessa skolor. Hinder från statsverkets sida mot en dylik anordning förelåge icke.

Med anledning av Stockholms stads åtagande och statskontorets nyssnämnda uttalande har *skolöverstyrelsen* ånyo yttrat sig i ärendet och därvid vidhållit sitt förslag med den ändringen, att de föreslagna lönefyllnadsbeloppen borde reduceras med de belopp, varmed den tillfälliga löneförbättringen generellt kunde komma att höjas. Vidare har skolöverstyrelsen förutsatt, att allenast en tredjedel av skillnadsbeloppet skulle komma att bekostas av kommunen. Därest överstyrelsens förslag följdes, komme statsverkets merkostnader att stanna vid 9,500 kronor och stadens vid 4,700 kronor.

Även om det rent formellt sett vore riktigt att, såsom statskontoret framhållit, stadens åtagande finge anses förfallet, om frågan om en generell löneförbättring för privatläroverkens lärarinnor löstes genom en dyrtidsdifferentiering av den tillfälliga löneförbättringen, ville överstyrelsen dock understryka de billighetsskäl, som alltjämt med styrka talade för en reglering av lönerna vid nya elementarskolan för flickor under medverkan av vederbörande kommun. Lönen för lärarinna med högre kompetens vid nya elementarskolan för flickor uppginge i högsta lönegraden till föga mer än begynnelselönen för en småskollärarinna i Stockholm, medan lärarinna med samma kompetens vid kommunal flickskola i Stockholm hade en avlöning av 7,838 kronor i *lägsta* löneklassen. Överstyrelsen erinrade vidare, att den föreslagna lönefyllnaden för lärarinnorna vid nya elementarskolan för flickor borde sättas i samband med kommunaliseringen år 1939 av det högre flickskoleväsendet i Stockholm, då lärarinnorna vid sagda läroanstalt kommit att stå efter de kommunaliserade flickskolornas i övrigt jämförliga lärarinnor såsom en särskilt missgynnad grupp. Principiellt hade därför enligt överstyrelsens mening de båda nu av statskontoret berörda förslagen om löneförhöjningar intet sådant samband, att den ena frågan behövde helt undanskjuta den andra.

I särskild framställning den 28 november 1940 har *ordföranden i styrelsen för stiftelsen Whitlockska samskolan* hemställt, att, om skolöverstyrelsens framställning om förbättrade löneförmåner för lärarinnorna vid nya elementarskolan för flickor helt eller delvis bifölles, lärarinnorna vid Whitlockska samskolan måtte erhålla en motsvarande löneförbättring. I yttrande häröver har *skolöverstyrelsen* framhållit, bland annat, att ehuru Whitlockska samskolan liksom övriga privatläroverk i Stockholm indirekt lidit avbräck genom kommunaliseringen av flertalet enskilda flickskolor i Stockholm, så hade samskolorna i förhållande till de privata flickskolorna likväl en olikartad ställning med avseende på offentliga understöd. Kommunalt understöd skulle icke med samma skäl kunna påräknas. Överstyrelsen ville emellertid såsom synnerligen önskvärd framhålla varje möjlighet att genom statsmedel bereda lättnad åt privatläroverkens lärarkår.

Skolöverstyrelsens framställning om särskild lönefyllnad åt vissa lärarinnor vid nya elementarskolan för flickor i Stockholm grundar sig på det förhållandet, att detta privatläroverk är det enda statsunderstödda inom Stockholm, som upprätthåller en elementarskola för flickor av i huvudsak samma art som de kommunala flickskolorna. Då flickskoleväsendet i Stockholm från och med budgetåret 1939/40 till större delen kommunaliserades, var denna elementaravdelning den enda, som lämnades utanför. Givet är, att skolan med den relativt låga lönestandard, den är nödgad hålla, har att kämpa med stora svårigheter. Vissa skäl tala därför onekligen för skolöverstyrelsens förslag. Å andra sidan torde, såvitt jag kan bedöma, dessa skäl icke kunna anses tillräckligt starka för att motivera ett särskilt ingripande från statsmakternas sida till förmån för en enstaka läroanstalt. En annan sak är, att svårigheterna för de statsunderstödda privatläroverken särskilt ur lärarekryteringsynpunkt överlag äro så stora, att de föranlett mig att, såsom av det föregående framgår, förorda vissa åtgärder för beredande av en förbättrad löneställning åt lärarna. Vid bifall härtill skulle lärarinnorna vid nya elementarskolan för flickor komma att erhålla en löneförbättring, statligt och kommunalt dyrtidstillägg inberäknat, som skulle utgöra ungefär hälften av den av skolöverstyrelsen förordade.

På anförda skäl anser jag mig i likhet med statskontoret icke kunna nu biträda skolöverstyrelsens förslag. Jag vill dock i detta sammanhang uttala förhoppningen, att Stockholms stad skall vara villig att giva läroanstalten det ytterligare understöd, som på grund av vad skolöverstyrelsen anført må finnas befogat.

Med hänsyn till den ståndpunkt jag sålunda intagit till förevarande fråga, kan jag icke heller förorda framställningen om särskild lönefyllnad åt lärarinnor vid Whitlockska samskolan.

Departementschefen.

3. Tillfällig löneförbättring åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda handarbets- och skolköksseminarier.

De läroanstalter, som här avses, äro följande:

1. Maria Nordenfelts högre handarbetslärarinneseminarium i Göteborg; 2. föreningen Handarbetets vänner och Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium i Stockholm; 3. Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala; 4. Göteborgs skolköksseminarium; 5. Ateneums skolköksseminarium i Stockholm.	} understödda från anslaget till Understöd åt vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i kvinnlig slöjd;
} understödd från särskilt för ändamålet anvisat anslag;	
} understödda från anslaget till Understöd till utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål.	

Anstalter för utbildande av lärarinnor i kvinnlig slöjd.

Anslaget för detta ändamål, för innevarande budgetår 17,500 kronor, har fördelats mellan de två förutnämnda handarbetsseminarierna i Göteborg och Stockholm med 8,300 kronor respektive 9,200 kronor. Anslagsbeloppen utgå under villkor, bland annat, att lärarinna i handarbete vid vederbörande läroanstalt skall avlönas med minst 2 kronor 50 öre för undervisningstimme om 45 minuter, vilket motsvarar 90 kronor för veckotimme. Oreglerat dyrtidstillägg och kristillägg utgå av statsmedel härå enligt för privatläroverk gällande grunder. Årslönen för en lärarinna med 30 veckotimmars tjänstgöring kommer sålunda att, inberäknat dyrtidstillägg efter 44 procent på $\frac{2}{3}$ av lönen, uppgå till 3,492 kronor (= 116 kronor 40 öre för veckotimme). Några avlöningsförmåner utöver den föreskrivna minimilönen utgå icke i annan mån än att vissa ålderstillägg bekostas av skolornas medel.

I skrivelse den 13 oktober 1938 hemställde *skolöverstyrelsen*, att ifrågasvarande lärarinnor måtte, i avbidan på en definitiv lönereglering, tillerkännas en provisorisk avlöningsförbättring efter samma grunder, som av överstyrelsen föreslagits beträffande övriga privatläroverk.

Då bland andra även lärarinnorna i kvinnlig slöjd vid statliga och kommunala läroanstalter fått sina löner reglerade, syntes det skolöverstyrelsen önskvärdt, att även lärarinnorna vid utbildningsanstalterna för nämnda övningslärare finge sina löner reglerade. För rekrytering av lärarkrafterna vid seminarierna i fråga torde en sådan reglering vara av den allra största betydelse.

Den 1 januari 1938 hade den av 1937 års riksdag beslutade löneregleringen för lärarna vid statens skolköksseminarium trätt i kraft. Då ännu intet

statligt handarbetsseminarium funnes, syntes det överstyrelsen ligga närmast till hands att jämföra lärarnas vid handarbetsseminarierna löner med lärarnas vid statens skolköksseminarium.

Begynnelönen enligt gällande bestämmelser (frånsett kristillägg) för en ordinarie lärarinna i kvinnlig slöjd vid statens skolköksseminarium (lönegraden A 16) med 30 veckotimmars tjänstgöring utgör 6,144 kronor. Timlärararvodet utgör 175 kronor för lärare, som av läraranställningen ha sin huvudsakliga sysselsättning eller förvärvskälla (se kungörelsen 1940: 1066).

Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala.

Såsom villkor för statsbidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, för närvarande 65,000 kronor, gäller bland annat, att avlöningarna till vid skolan anställda lärarinnor skola utgå, för full tjänstgöring (32 veckotimmar) med minst 2,880 kronor i första, 3,264 kronor i andra, 3,648 kronor i tredje och 4,032 kronor i fjärde lönegraden, jämte fri kost på sätt, som är bestämt för lärarinnor i huslig ekonomi vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, samt för tjänstgöring, som understiger 32 veckotimmar, med minst 90 kronor för veckotimme i första, 102 kronor i andra, 114 kronor i tredje och 126 kronor i fjärde lönegraden, allt för veckotimme, jämte fri kost på sätt nyss nämnts. Några löneförmåner utöver föreskrivet minimum utgå icke.

Oreglerat dyrtidstillägg, för närvarande 44 procent, utgår på halva den kontanta minimilönen. Inberäknat sådant tillägg utgör sålunda den kontanta minimilönen:

	Lönegrad			
	1	2	3	4
för lärarinna med full tjänstgöring .	3,513	3,982	4,450	4,919
för annan lärarinna (per veckotimme)	110	124	138	154

En ordinarie lärarinna i hushållsgöromål vid statens skolköksseminarium med 30 veckotimmars tjänstgöring åtnjuter en begynnelöni i lönegraden A 19, inberäknat rörligt tillägg, av 7,427 kronor (omräknat efter Uppsalas dyrortsgrupp: 6,754 kronor). Timlärararvodet utgör 178 kronor respektive, om läraren av läraranställningen har sin huvudsakliga sysselsättning eller förvärvskälla, 194 kronor (på Uppsalas dyrort: 162 respektive 177).

I skrivelse den 13 oktober 1938 hemställde skolöverstyrelsen, att ifrågasvarande lärarinnor måtte tillerkännas provisorisk avlöningsförbättring efter samma grunder som lärarpersonalen vid övriga privatläroverk.

De enskilda skolköksseminarierna i Stockholm
och Göteborg.

Statsbidrag utgår för närvarande ur förutnämnda anslag med 5,000 kronor till vart och ett av dessa seminarier. Enligt gällande bestämmelser få avlöningsförmånerna för lärarinna i huslig ekonomi vid läroanstalterna ej understiga minimilönen, den tillfälliga löneförbättringen inberäknad, för lärarinna i huslig ekonomi vid statsunderstött privatläroverk (jfr ovan). Vid Ateneums skolköksseminarium utgå inga löneförmåner utöver minimilönerna. Vid skolköksseminariet i Göteborg utgår särskilt arvode åt föreståndarinnan, varjämte skolan bekostar visst tillägg åt övriga lärarinnor, så att begynnelselönen utgår med 4,077 kronor i stället för minimilönen 3,272 kronor.

Skolöverstyrelsen har år 1938 hemställt om provisorisk avlöningsförbättring även för ifrågavarande lärarinnor.

Remissyttranden.

Undervisningsväsendets lönenämnd förklarade sig i den 20 december 1938 avgivna yttranden intet ha att erinra mot skolöverstyrelsens förslag.

Statskontoret framhöll i utlåtanden den 14 december 1938, att statsbidragen till förevarande lärares avlöande torde böra höjas i samma proportion som motsvarande bidrag till avlöande av privatläroverkens lärare kunde komma att ökas. I förnyat yttrande den 18 januari 1941 har statskontoret erinrat, att anslagen till ifrågavarande läroanstalter för innevarande budgetår av statsfinansiella skäl minskats.

Yttranden i ämnet ha även avgivits av *styrelserna* för vederbörande läroanstalter. Beträffande dessa torde få hänvisas till handlingarna.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 5 februari 1941 ånyo yttrat sig i ämnet och därvid, i anslutning till statskontorets förslag beträffande övriga statsunderstödda privatläroverk, föreslagit en dyrortsdifferentierad tillfällig löneförbättring. Enligt samma beräkningssystem, som överstyrelsen använt i fråga om privatläroverken, skulle denna löneförbättring vid förevarande handarbets- och skolköksseminarier utgå till heltidsanställda lärarinnor å F-ort¹ med 400 kronor, å G-ort med 500 kronor och å I-ort med 600 kronor samt för timlärarinnor i övningsämnen å F-ort med 10 kronor, å G-ort med 15 kronor och å I-ort med 20 kronor för veckotimme. Beträffande timlärarinnorna hade överstyrelsen beräknat, att tillfällig löneförbättring skulle utgå endast till sådana lärarinnor, som hade sin huvudsakliga sysselsättning vid något av seminarierna i fråga.

¹ Uppsala tillhör ortsgrupp F, Göteborg ortsgrupp G och Stockholm ortsgrupp I.

Skolöverstyrelsen funne det fortfarande vara synnerligen önskvärt, att, då lärarinnor i kvinnlig slöjd och i hushållsgöromål vid statliga och kommunala läroanstalter fått sina löner reglerade, även lärarinnorna vid utbildningsanstalterna för nämnda övningslärare bleve delaktiga av denna förmån. För rekrytering av lärarkrafterna måste en sådan reglering vara av den allra största betydelse. I avvaktan på en kommande utrednings resultat vore en provisorisk förbättring av här berörda lärares löner av nöden. Överstyrelsen ville till belysande av frågan nämna, att en lärarinna med full tjänstgöring vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala lön med omkring 1,600 kronor understege den lön, som vore bestämd för vissa lärarinnor i hushållsgöromål, som handhade elementär undervisning på barnstadiet, exempelvis för lärarinnor vid kommunal flickskolas teoretiska linje. Det vore önskvärt, att en löneförbättring kunde ske efter de grunder, som överstyrelsen i sina riksdagspetita år 1938 framlagt. Då nu emellertid det statsfinansiella läget syntes lägga hinder i vägen för en så pass omfattande löneförbättring för budgetåret 1941/42, ville överstyrelsen föreslå en tillfällig löneförbättring till här ifrågavarande lärarinnor efter liknande grunder, som av statskontoret föreslagits till ämneslärarinnor vid privatläroverk. Överstyrelsen hyste emellertid den förhoppningen, att, om en definitiv reglering av ifrågavarande lärarinnors löner icke inom de närmaste åren kunde komma till stånd, den tillfälliga löneförbättringen likväl skulle kunna utan alltför långt dröjsmål förhöjas, så att den någorlunda komme att motsvara den av överstyrelsen år 1938 föreslagna provisoriska avlösningsförbättringen.

Enligt överstyrelsens beräkning skulle ett bifall till överstyrelsens förslag medföra, att anslagen till förevarande läroanstalter skulle behöva höjas med följande belopp, nämligen anslaget till

understöd åt vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i kvinnlig slöjd	kronor	3,440
bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala	»	10,870
understöd till utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål	»	1,100
	<u>Summa kronor</u>	<u>15,410.</u>

De skäl, jag i det föregående anført till stöd för förslaget om en dyrtso-differentiering av den tillfälliga löneförbättringen för lärarinnor vid vissa statsunderstödda privatläroverk, äga giltighet även beträffande nu ifrågavarande läroanstalter. Jag förordar under återopande av vad sålunda anförts, att här ifrågavarande lärarinnor i enlighet med skolöverstyrelsens senaste förslag tillerkännas en dyrtso-graderad tillfällig löneförbättring, dock med den modifikation i fråga om beloppens storlek, som följer av att jag i det föregående ansett mig böra tillstyrka de av statskontoret angivna beloppen. De erforderliga anslagshöjningarna bli vid bifall till vad jag förordat något lägre än enligt överstyrelsens beräkning, nämligen beträffande anslaget till understöd åt vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i kvinnlig slöjd 2,650 kronor och beträffande anslaget till understöd till

Departementschefen.

utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål 900 kronor. Däremot måste anslaget till bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala höjas med det av skolöverstyrelsen beräknade beloppet, 10,870 kronor. Den sammanlagda anslagshöjningen vid bifall till vad jag förordat kommer sålunda att uppgå till 14,420 kronor.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av skolöverstyrelsen meddela de villkor och bestämmelser i övrigt, som må bära föranledas av ett bifall till ifrågakvarande förslag.

II. Anslagsberäkningar.

1. Förslagsanslaget till bidrag till högre goss- och samskolor.

Detta anslag, vilket efter 1927 års beslut rörande omorganisation av det högre undervisningsväsendet successivt minskats, är för innevarande budgetår uppfört med 554,000 kronor.

Av besparingssskäl beslöt 1933 års riksdag en utvidgning av tjänstgöringskyldigheten för ämneslärare och vissa restriktioner i fråga om uppdelning av årsklass i parallellavdelningar. Dessa bestämmelser, som fortfarande i princip gälla, ha från och med innevarande budgetår skärpts på sätt framgår av kungörelsen 1940: 493.

Anslaget för innevarande budgetår till högre goss- och samskolor disponeras med 200,600 kronor till understöd till högre goss- och samskolor, förslagsvis 42,500 kronor till lönetillägg åt lärarinnor vid dessa skolor samt förslagsvis 310,900 kronor till tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid samma skolor.

Skolöverstyrelsen har beräknat anslagsbehovet för nästa budgetår vid oförändrade bidragsgrunder till samma belopp som för innevarande budgetår, eller 554,000 kronor.

I fråga om posten till understöd ifrågasattes ingen ändring, medan en jämkning borde ske mellan de andra posterna så, att posten till lönetillägg minskades med 8,400 kronor och posten till tillfällig löneförbättring ökades med samma belopp. Ovannämnda restriktiva bestämmelser angående statsunderstöd till privatläroverken för budgetåret 1940/41 borde gälla även för nästa budgetår, dock med ändring av det antal parallellavdelningar, till vilka statsbidrag finge utgå. Med hänsyn till att Grewesmühlska samskolan nedlagts, torde antalet parallellavdelningar sålunda kunna minskas med 4 till 142. Då emellertid under en följd av år det erforderliga antalet avdelningar betydligt understigit det medgivna antalet, kunde detta minskas till 125.

De ändringar i fråga om den tillfälliga löneförbättringen, som jag i det föregående förordat, torde enligt skolöverstyrelsens beräkning för de högre

goss- och samskolornas del medföra en kostnadsökning av omkring 39,700 kronor. Mot överstyrelsens beräkningar av anslagsbehovet i övrigt har jag intet att erinra. Anslaget synes därför böra för nästa budgetår höjas med sistnämnda belopp till (554,000 + 39,700 =) 593,700 kronor eller i runt tal 594,000 kronor.

I likhet med överstyrelsen föreslår jag, att de besparingsbestämmelser, som enligt kungörelsen 1940: 493 för innevarande budgetår gälla för de statsunderstödda enskilda läroanstalterna, erhålla tillämpning även för nästa budgetår med den ändringen, att antalet parallellavdelningar, vartill statsbidrag högst må utgå, sänkes till 125. Några ytterligare besparingsåtgärder för privatläroverkens vidkommande är jag för närvarande icke beredd att förorda.

2. Förslagsanslaget till bidrag till högre flickskolor.

Även detta anslag har starkt minskats efter 1927 års skolreform. Anslaget är nu uppfört med 516,000 kronor samt är uppdelat på fyra anslagsposter, nämligen understöd till högre flickskolor (81,500 kronor), lönetillägg åt lärarinnor (förslagsvis 75,500 kronor), tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor (förslagsvis 329,000 kronor) samt bidrag till nedbringande av terminsavgifterna vid vissa högre flickskolor i Stockholm (30,000 kronor). Sistnämnda anslagspost utgår under villkor, att Stockholms stad bidrager med enahanda belopp på sätt angivits i propositionen nr 252 till 1939 års lagtima riksdag. Förutom de restriktiva bestämmelser, vilka såsom förut nämnts gälla för privatläroverken i allmänhet, finnes för högre flickskolor en ursprungligen av 1933 års riksdag beslutad besparingsföreskrift av innebörd, att grundunderstöd må utgöra högst 4,800 kronor.

Skolöverstyrelsen, som utgått från att nu gällande besparingsbestämmelser skola tillämpas även under budgetåret 1941/42, har — under förutsättning av oförändrade anslagsgrunder — beräknat en anslagsminskning med 2,100 kronor för nämnda budgetår.

Anslagsposten till understöd till högre flickskolor kunde minskas med 500 kronor till följd av det successiva nedläggandet av det med Södermalms högre läroanstalt för flickor i Stockholm förenade gymnasiet samt med 1,600 kronor med hänsyn till att hela det för innevarande budgetår beviljade beloppet icke tagits i anspråk. Till bidrag till nedbringande av terminsavgifterna vid vissa högre flickskolor i Stockholm borde anvisas oförändrat belopp. Överstyrelsen ansåge sig nödsakad avstyrka en av styrelsen för Sigrid Rudebecks skola i Göteborg ånyo gjord framställning om liknande bidrag.

Statskontoret har icke funnit anledning till erinran mot skolöverstyrelsens nämnda anslagsberäkningar.

Med anledning av en av styrelsen för Visby högre flickskola gjord framställning har *skolöverstyrelsen* hemställt, att provningsfri intagning måtte få försöksvis tillämpas även vid ifrågavarande högre flickskola.

Försök med intagning av lärjungar i första klassen på grundval av deras folkskolebetyg och således utan särskilda inträdesprövningar hade avsetts skola anställas vid allmänna läroverk och högre kommunala skolor men icke vid privatläroverk (propositionen nr 101 till 1939 års lagtima riksdag). Det kunde därför svårigen undvikas, att olika intagningsregler komme att gälla för likartade läroanstalter inom samma stad i vissa fall.

Farhågor hade uttalats för att försöksverksamheten skulle minska flickskolans dragningskraft. Några större förskjutningar i lärjungarnas fördelning på olika typer av läroanstalter hade dock knappast uppkommit. Tyvärr gjorde kristidens inverkan slutsatserna osäkra. Vid Visby högre flickskola hade elevantalet nedgått från 100 till 89 men minskningen i första klassen inskränkte sig till 2 lärjungar. För en skola med så ringa elevnumerär som denna måste även uteblivandet av ett ganska obetydligt antal lärjungar väcka farhågor för framtiden. Möjligen befunde sig ännu ett par flickskolor i samma situation.

Det skulle därför vara lyckligt, om försöksverksamheten icke ovillkorligen behövde begränsas till de förutnämnda skoltyperna. I varje fall funne överstyrelsen önskvärt, att Kungl. Maj:t skulle kunna förordna om utsträckning av förfarandet till ytterligare läroanstalter i de fall, där dessa vore belägna på samma ort som någon av de nuvarande försöksanstalterna och alltså en viss konkurrens om lärjungarna förefunnes. Någon anslagsökning för ändamålet vore icke behövlig, då befintliga reservationer å anslaget till intagningsnämnder torde vara tillfyllest.

Om den föreslagna utvidgningen av försöksverksamheten skulle komma till stånd, hade överstyrelsen intet att erinra mot att Visby högre flickskola inrangerades bland försöksanstalterna, därvid fordringarna för provningsfri intagning borde bli desamma som vid läroverket i Visby.

Departement-
schefen.

Överstyrelsens anslagskalkyler synas böra godtagas. Kostnaderna för den av mig i det föregående förordade höjningen av den tillfälliga löneförbättringen kunna, som av det föregående framgår, i fråga om de högre flickskolorna beräknas uppgå till 67,000 kronor. Anslaget till högre flickskolor synes därför böra höjas med (67,000 — 2,100 =) i runt tal 65,000 kronor till (516,000 + 65,000 =) 581,000 kronor. Gällande restriktiva bestämmelser rörande grundunderstödens belopp torde böra tillämpas även nästa budgetår.

Försöken med provningsfri intagning ha begränsats till allmänna och kommunala läroverk. I likhet med överstyrelsen anser jag det emellertid lämpligt, att försöken utsträckas även till andra läroanstalter, om någon nämnvärd kostnadsökning därigenom icke uppkommer. Jag vill erinra om att något anslag för intagningsnämnder icke äskats för nästa budgetår, beroende på att reservationer från tidigare anslag ansetts räcka till för ändamålet. Då frågan om försöksverksamhetens omfattning tidigare underställts

riksdagen, har jag ansett mig böra i detta sammanhang beröra detta spörsmål. Till frågan om anordnande av provningsfri intagning vid Visby högre flickskola torde jag få tillfälle senare återkomma.

3. Förslagsanslaget till bidrag till enskilda mellanskolor.

Genom vissa besparingsåtgärder sänktes detta anslag år 1940 från 77,300 kronor till 75,500 kronor. *Skolöverstyrelsen* har beräknat anslagsbehovet för budgetåret 1941/42 vid oförändrade anslagsgrunder till 46,000 kronor. Minskningen, 29,500 kronor, föranledes av nedläggandet av Grewesmühlska samskolan i Stockholm, vilken från och med den 1 juli 1940 övergått i Stockholms stads handelsmellanskola. För understöd till de kvarvarande två enskilda mellanskolorna erfordras endast 9,600 kronor. För lönetillägg åt lärarinnor samt för tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor beräknas förslagsvis respektive 3,500 kronor och 32,900 kronor.

Även för detta anslag gälla vissa besparingsbestämmelser, vilka enligt vad i det föregående anförts böra tillämpas också nästa budgetår. Mot överstyrelsens anslagsberäkning finner jag ingen anledning till erinran. Vid bifall till mitt i det föregående framförda förslag om höjning av den tillfälliga löneförbättringen bör det av överstyrelsen angivna anslagsbeloppet höjas med 2,600 kronor till $(46,000 + 2,600 =) 48,600$ kronor.

Departementschefen.

4. Anslaget till understöd åt vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i kvinnlig slöjd.

Till detta ändamål anvisades för vart och ett av budgetåren 1930/40 anslag med 19,000 kronor. Av besparingsskäl sänktes anslaget för innevarande budgetår till 17,500 kronor. Anslaget disponeras som redan nämnts sålunda, att 9,200 kronor utgå till föreningen Handarbetets vänner och Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium i Stockholm samt 8,300 kronor till Maria Nordenfelts högre handarbetslärarinneseminarium i Göteborg. Såsom villkor för bidragens utgående gäller bland annat, att antalet nyintagna elever må under arbetsåret 1940/41 vid det förra handarbetsseminariet uppgå till sammanlagt högst 24 och vid det senare till sammanlagt högst 16.

Sveriges slöjdläraryrkesförening har gjort framställning om en tillfällig minskning av elevintagningen vid handarbetsseminarierna för motverkande av de svårigheter, som uppstått genom besparingsåtgärder inom skolväsendet.

Skolöverstyrelsen har med anledning härav föreslagit, att maximiantalet nyintagna elever måtte sänkas till respektive 18 och 12 samt att semina-

rierna såsom kompensation för förlorade elevavgifter måtte tilldelas ett tilläggsunderstöd av tillhoppa 4,000 kronor. Av överstyrelsens utlåtande inhämtas:

På 1920-talet hade en avsevärd överproduktion av handarbetslärarinnor ägt rum. I första hand hade detta lett till en begränsning och successiv minskning vid de tre då befintliga handarbetsseminarierna av den årliga nyintagningen av elever, så att det sammanlagda antalet nytillträdande elever för arbetsåret 1928—29 nedbringats till 40. I andra hand hade överproduktionen år 1929 lett till vissa åtgärder för indragning eller sammanslagning av de dåvarande utbildningsanstalterna. Vartdera av de därefter återstående båda seminarierna hade för arbetsåret 1929—30 erhållit rätt att antaga 16 elever. För Maria Nordenfelts seminarium hade därefter årligen beviljats tillstånd att intaga 16 elever. Stockholmsseminariet hade däremot, då det icke kunde existera utan ökade inkomster, redan för år 1930—31 erhållit rätt att intaga 20 seminarister och hade alltsedan år 1931—32 haft rätt att intaga 24 elever. Alltsedan år 1931—32 utgjorde således antalet årligen intagna elever vid båda seminarierna sammanlagt 40.

Oaktat de sålunda vidtagna åtgärderna för att motverka överproduktion av handarbetslärarinnor torde en viss arbetslöshet under årens lopp gjort sig gällande, och denna arbetslöshet hade under höstterminen 1940 i avsevärd grad stegrats till stor del beroende på statens åtgärder i besparings-syfte, speciellt på folkskolans område. Sålunda hade under hösten 1940 hos skolöverstyrelsens extraläraryrå 36 slöjdlärarinnor funnits anmälda, medan arbetstillfällena varit 5, samtliga av mera tillfällig art.

En minskning av elevantalet komme att för seminarierna medföra en reduktion av inkomsterna genom elevavgifter. Då utbildningsanstalternas ekonomiska ställning redan vore svag, kunde de icke bära någon avsevärd inkomstminskning. På grund av rådande arbetslöshet bland slöjdlärarinnorna och då denna arbetslöshet beroende på sparsamhetsåtgärder torde vara i tilltagande, ansåge sig överstyrelsen böra föreslå en inskränkning i rätten att intaga elever under nästkommande budgetår vid seminarierna på så sätt, att Handarbetets vänner och Andrea Eneroths seminarium erhöle rätt att intaga 18 elever och Maria Nordenfelts seminarium 12 elever, men överstyrelsen ville föreslå, att seminarierna tilldelades kompensation för förlorade elevavgifter. Avgifterna vore redan nu så höga, att det ej vore önskvärt, att seminarierna såge sig nödsakade att genom deras höjande skaffa sig inkomster. För det första utbildningsåret vid seminarierna utgjorde elevavgiften vid stockholmsseminariet 500 kronor och vid Maria Nordenfelts seminarium 450 kronor. Genom den föreslagna inskränkningen i elevantalet skulle Andrea Eneroths avdelning av seminariet i Stockholm åsamkas en inkomstreducering med 3,000 kronor och Maria Nordenfelts seminarium en minskning med 1,800 kronor. För att seminarierna skulle erhålla för dem nödvändig ersättning härför, ville överstyrelsen föreslå ett tilläggsunderstöd av 4,000 kronor för budgetåret 1941/42 att fördelas i proportion till inkomstminskningen.

Statskontoret har icke kunnat tillstyrka en nedsättning av det föreskrivna högsta antalet nyintagna elever under annan förutsättning än att en sådan åtgärd kunde genomföras utan att statsverket därigenom åsamkades ökade utgifter för anstalterna.

Starka skäl synas mig tala för en begränsning av elevintagningen vid handarbetsseminarierna i syfte att motverka rådande arbetslöshet bland lärarinnorna i kvinnlig slöjd, vilken skärpts genom besparingsåtgärderna inom skolväsendet. Mot skolöverstyrelsens i ämnet framställda förslag finner jag icke anledning till erinran. Då seminariernas ekonomi icke synes kunna bära den i så fall uppkommande inkomstminskningen, anser jag mig böra jämväl tillstyrka överstyrelsens förslag i övrigt, vilket innebär, att tilläggsunderstöd till ett sammanlagt belopp av 4,000 kronor bör anvisas.

Med hänsyn till vad i det föregående föreslagits rörande tillfällig löneförbättring åt lärarinnor vid handarbetsseminarierna torde anslaget böra ökas med ytterligare 2,650 kronor. För nästa budgetår synes alltså anslaget böra upptagas med $(17,500 + 4,000 + 2,650 =)$ 24,150 kronor eller i runt tal 24,000 kronor.

5. Anslaget till bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala.

Detta anslag sänktes föregående år från 70,000 kronor, vilket belopp anvisats sedan budgetåret 1933/34, till 65,000 kronor. Skolöverstyrelsen har under förutsättning av oförändrade grunder för anslagsberäkningen hemställt om oförändrat anslag för nästa budgetår. Vid bifall till förslaget om anvisande av medel till tillfällig löneförbättring skulle, som av det föregående framgår, erfordras en anslagshöjning med omkring 10,900 kronor. Även vid fackskolan utbildades handarbetslärarinnor men överstyrelsen ville icke — såsom beträffande handarbetsseminarierna — föreslå någon minskning i nyintagningen av dylika elever, då dessa tillika erhöle skolkökslärarinneutbildning och det förelåge ett visst behov av lärarinnor med denna dubbla kompetens.

Jag ifrågasätter i anslutning till överstyrelsens förslag ingen annan ändring i anslaget än som följer av bifall till det av mig förordade förslaget om tillfällig löneförbättring åt vissa lärarinnor. På grund härav torde anslaget böra höjas med 10,900 kronor och således uppföras med $(65,000 + 10,900 =)$ 75,900 kronor.

6. Anslaget till understöd till utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål.

Förevarande anslag, som för vart och ett av budgetåren 1933/40 utgjorde 12,000 kronor, sänktes år 1940 av statsfinansiella skäl till 10,000 kronor. Hälften av anslaget utgår till Göteborgs skolköksseminarium, upprättat av Göteborgs stad, och den andra hälften till Ateneums skolköksseminarium i Stockholm. Skolöverstyrelsen har icke ifrågasatt annan ändring i anslaget för nästa budgetår än en höjning med hänsyn till förslaget om tillfällig löneförbättring åt vissa lärarinnor.

Departement-
schefen.

Då den av mig förordade tillfälliga löneförbättringen åt lärarinnor vid ifrågavarande anstalter enligt det föregående drager en kostnad av omkring 900 kronor, föreslår jag, att anslaget ökas med detta belopp till 10,900 kronor.

7. Förslagsanslaget till dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisnings- m. fl. anstalter.

Ur detta anslag, som för innevarande budgetår är uppfört med 1,120,000 kronor, bestridas kostnaderna för dyrtidstillägg åt lärare i slöjd vid folk- och småskolor m. fl. skolor med minst 20 veckotimmars tjänstgöring, åt lärarinnor i hushållsgöromål vid folk- och småskolor m. fl. skolor samt åt lärare vid statsunderstödda privatläroverk och folkhögskolor ävensom vid läroanstalter för utbildning av lärarinnor i hushållsgöromål och kvinnlig slöjd. Anslaget är för innevarande budgetår beräknat efter ett procentuellt dyrtidstillägg av 37 procent. *Skolöverstyrelsen* har för nästa budgetår, med utgångspunkt från ett till 44 procent höjt tillägg, uppskattat anslagsbehovet vid i övrigt oförändrade förhållanden enligt följande:

Lärare i slöjd vid folk- och småskolor m. fl. med minst 20 veckotimmar	kronor	370,000
Lärarinnor i hushållsgöromål vid folk- och småskolor m. fl.	»	155,000
Lärare vid statsunderstödda privatläroverk och folkhögskolor m. fl.	»	825,000
	<u>Summa kronor</u>	<u>1,350,000.</u>

Statskontoret har förklarat sig icke ha något att erinra mot dessa beräkningar.

Departement-
schefen.

Vid bifall till de av mig förordade grunderna för tillfällig löneförbättring åt privatläroverkens lärare m. fl. torde belastningen på förevarande anslag för nästa budgetår komma att ökas med i runt tal 35,000 kronor. Då överstyrelsens beräkningar i övrigt synas kunna godtagas, torde anslaget för nästa budgetår böra uppföras med (1,350,000 + 35,000 =) 1,385,000 kronor.

I detta sammanhang vill jag beröra en fråga om ersättning av statsmedel åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, som förlorat sin anställning till följd av omorganisation av det högre skolväsendet. Dylig ersättning kan enligt kungörelsen 1931: 344 med däri senare vidtagna ändringar utgå till vissa av dessa lärarinnor med belopp, som är satt i relation till den avlöning de åtnjutit från skolan, tillfällig löneförbättring och eventuellt utgående dyrtidstillägg däri inberäknade. Centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen har nu under åberopande av de stegrade levnadskostnaderna hemställt om förhöjning av dessa ersättningar med belopp, motsvarande den för lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läro-

anstalter inträdda förhöjningen av dyrtidstillägget. Skolöverstyrelsen har i yttrande över framställningen den 30 december 1940 ansett en omprövning av ifrågavarande lärarinnors ersättning skälig med hänsyn till de ökade levnadskostnaderna. En sådan omprövning borde första gången ske på grundval av det dyrtidstillägg, som komme att gälla från den 1 juli 1941, och avse en tid av två år samt därefter vartannat år. Förslaget beräknas medföra en kostnadsökning för budgetåret 1941/42 av i runt tal 5,000 kronor. Jag anser mig böra i huvudsak biträda skolöverstyrelsens förslag. Då lärare vid privatläroverk tillerkänts kristillägg under år 1941, kan ifrågasättas, huruvida icke vid omprövningen hänsyn bör tagas även härtill. Enligt vad jag under hand inhämtat, skulle med nuvarande kristillägg härigenom uppstå en ytterligare kostnadsökning av högst 2,000 kronor. Ehuru förevarande ersättningar ej äro att betrakta såsom avlöning, synas vissa billighetsskäl tala för att även kristillägg inräknas i de löneförmåner, på grundval av vilka ersättningen bestämmes, särskilt om levnadskostnaderna ytterligare ökas väsentligt. Kungl. Maj:t synes därför böra ha möjlighet att meddela föreskrift av dylik innebörd. Därest riksdagen förklarar sig icke ha något att erinra mot vad jag sålunda anført, torde det ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser i ämnet. Kostnaderna för de ökade ersättningarna böra bestridas från det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till Privatläroverk: Ersättning åt vissa lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter. Jag anser mig icke böra på grund härav nu ifrågasätta någon höjning av det belopp, varmed detta anslag vid bifall till det i 1941 års åttonde huvudtitel i ämnet framställda förslaget skulle uppföras för budgetåret 1941/42.

8. Förslagsanslaget till kristillägg.

Ur detta anslag bör utgå kristillägg till de befattningshavare, som avses i kungörelsen 1941: 29. Anslaget torde i anslutning till de beräkningsgrunder, som chefen för finansdepartementet i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag förordat, böra för nästa budgetår uppföras med 7,400,000 kronor.

Såsom framgår av årets åttonde huvudtitel, har i samband med avveckling i vissa fall av på arvoden utgående dyrtidstillägg förutsatts, att arvodestagare, vilka ansetts böra undantagas från sådan arvodesreglering och sålunda alltjämt skulle få åtnjuta dyrtidstillägg, jämväl skulle tillerkännas kristillägg. I detta sammanhang må erinras om vissa ytterligare kategorier av befattningshavare, vilka åtnjuta dyrtidstillägg men beträffande vilka frågan om kristillägg ännu står öppen.

Till sistnämnda grupper av befattningshavare höra *pastorer vid svenska församlingar i utlandet* och de *sjömanspräster*, vilkas lön bestrides ur anslaget till religiös och social verksamhet bland svenskar i vissa utländska hamnstäder. Dyrtidstillägg till dessa prästmän utgår ur de för ändamålen

uppförda särskilda anslagen under åttonde huvudtiteln (jfr statsliggaren, sid. 391 f.). Med hänsyn till kristilläggets tillfälliga karaktär och dess sammanhang med den speciellt i Sverige rådande levnadskostnadsökningen ifrågasätter jag icke, att dessa befattningshavare generellt skola tillerkännas kristillägg. Då en levnadskostnadsstegring, jämförlig med den i Sverige, emellertid kan antagas ha ägt rum eller komma att inträda inom vederbörande land, synes Kungl. Maj:t böra ha möjlighet att efter prövning i varje särskilt fall tillerkänna viss sådan befattningshavare förmånen av kristillägg, att utgå ur förevarande anslag. Därest riksdagen icke framställer erinran mot det anförda, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att i förekommande fall fatta beslut av angiven innebörd.

Vid *tekniska skolan i Stockholm* utgå ur anslaget till bidrag till denna skola medel till bestridande av halva kostnaden för dyrtidstillägg till befattningshavarna, under villkor att andra hälften bekostas av Stockholms stad. Motsvarande bestämmelser gälla beträffande *textilinstitutet i Borås*. Det synes skäligt, att även befattningshavarna vid dessa skolor tillerkännas kristillägg, och jag förutsätter, att det skall få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela härför erforderliga bestämmelser. Såsom villkor torde dock böra gälla, att halva kostnaden för kristillägg bestrides av vederbörande kommun eller landsting.

III. Hemställan.

En jämförelse mellan de i årets statsverksproposition beräknade anslagen till ifrågavarande ändamål och de av mig i det föregående förordade anslagsbeloppen utvisar en sammanlagd minskning med 22,600 kronor i enlighet med följande sammanställning:

	I statsverkspropositionen beräknat anslag	Departementschefens förslag
Privatläroverk: Bidrag till högre goss- och samskolor	618,000	594,000
Privatläroverk: Bidrag till högre flickskolor	572,000	581,000
Privatläroverk: Bidrag till enskilda mellanskolor	48,000	48,600
Understöd åt vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i kvinnlig slöjd	20,500	24,000
Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala	72,000	75,900
Understöd till utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål ..	11,500	10,900
Dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsm. fl. anstalter	1,400,000	1,385,000
Kristillägg	7,400,000	7,400,000
Summa kronor	10,142,000	10,119,400

Åberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1. godkänna av mig i det föregående angivna grunder för tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid statsunderstödda enskilda läroanstalter;
2. besluta, att gällande bestämmelser angående statsunderstöd för budgetåret 1940/41 till statsunderstödda enskilda läroanstalter skola äga huvudsaklig tillämpning jämväl för budgetåret 1941/42, dock att statsbidrag må utgå till sammanlagt högst 125 parallellavdelningar vid samtliga statsunderstödda privatläroverk;
3. till *Privatläroverk: Bidrag till högre goss- och samskolor* för budgetåret 1941/42 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 594,000;
4. besluta, att den av 1933 års riksdag godkända ändringen i fråga om beloppet av grundunderstöd till högre flickskola skall äga tillämpning jämväl för budgetåret 1941/42;
5. till *Privatläroverk: Bidrag till högre flickskolor* för budgetåret 1941/42 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 581,000;
därav 30,000 kronor skola användas till nedbringande av terminsavgifter under läsåret 1941/42 vid vissa högre flickskolor i Stockholm under villkor, att Stockholms stad för samma tid bidrager med enahanda belopp på sätt angivits i propositionen nr 252 till 1939 års lagtima riksdag;
6. till *Privatläroverk: Bidrag till enskilda mellanskolor* för budgetåret 1941/42 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 48,600;
7. såsom *Understöd åt vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i kvinnlig slöjd* för budgetåret 1941/42 anvisa ett anslag av kronor 24,000;
8. såsom *Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala* för budgetåret 1941/42 anvisa ett anslag av kronor 75,900;
9. såsom *Understöd till utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål* för budgetåret 1941/42 anvisa ett anslag av kronor 10,900;
10. till *Dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisnings- m. fl. anstalter* för budgetåret 1941/42 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 1,385,000;
11. till *Kristillägg* för budgetåret 1941/42 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 7,400,000.

Kungl. Maj:ts proposition Nr 118.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Gösta Sandberg.

Jämförelse mellan löneställningen enligt gällande bestämmelser för lärare vid kommunala flickskolor och enskilda skolor.

Sammanställningen är upprättad av skolöverstyrelsen. Lönerna ha beräknats med rörligt tillägg av 15 procent respektive dyrtidstillägg av 44 procent samt med kristillägg jämlikt föreskrifterna i kungörelsen den 17 januari 1941 (nr 29) angående kristillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. under år 1941. Beträffande lönerna till ämneslärarna vid de kommunala flickskolorna har hänsyn tagits till för kvinnlig lärare gällande övergångsbestämmelse, nämligen att sådan lärare under tiden den 1 juli 1941—den 30 juni 1944 åtnjuter avlöning enligt löneklass, som är närmast lägre än den enligt avlöningsreglementet eljest gällande. Skolöverstyrelsen har sålunda i förevarande avseende räknat med de löner, som komma att utgå från den 1 juli 1941.

Dyrortsgrupper	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Rektor, respektive föreståndarinna.									
Rektor vid kommunal flickskola 21:20 grupp IV	9,003	9,249	9,496	9,742	9,988	10,235	10,481	10,727	10,974
Föreståndarinna vid enskild skola lönegrad 1: a) lön	4,636	4,636	4,636	4,636	4,636	4,636	4,636	4,636	4,636
b) hyresersättning	1,500	1,500	1,500	1,800	2,000	2,000	2,000	2,400	2,400
Summa	6,136	6,136	6,136	6,436	6,636	6,636	6,636	7,036	7,036
Löneskillnad	2,867	3,113	3,360	3,306	3,352	3,599	3,845	3,691	3,938
Rektor vid kommunal flickskola 21:22	9,853	10,120	10,388	10,656	10,924	11,191	11,459	11,727	11,995
Föreståndarinna vid enskild skola lönegrad 2: a) lön	5,036	5,036	5,036	5,036	5,036	5,036	5,036	5,036	5,036
b) hyresersättning	1,500	1,500	1,500	1,800	2,000	2,000	2,000	2,400	2,400
Summa	6,536	6,536	6,536	6,836	7,036	7,036	7,036	7,436	7,436
Löneskillnad	3,317	3,584	3,852	3,820	3,888	4,155	4,423	4,291	4,559
Ämneslärarinna, ordinarie vid kommunal flickskola, med högre kompetens vid enskild skola.									
Ordinarie ämneslärarinna vid kom- munal flickskola 21:20	6,647	6,893	7,140	7,386	7,632	7,878	8,125	8,371	8,617
Ämneslärarinna vid enskild skola, utan ålderstillägg	3,844	3,844	3,844	3,844	3,844	3,844	3,844	3,844	3,844
Löneskillnad	2,803	3,049	3,296	3,542	3,788	4,034	4,281	4,527	4,773
Ordinarie ämneslärarinna vid kom- munal flickskola 21:21	7,040	7,300	7,561	7,821	8,082	8,343	8,603	8,864	9,124
Ämneslärarinna vid enskild skola, med 1 ålderstillägg	4,245	4,245	4,245	4,245	4,245	4,245	4,245	4,245	4,245
Löneskillnad	2,795	3,055	3,316	3,576	3,837	4,098	4,358	4,619	4,879
Ordinarie ämneslärarinna vid kom- munal flickskola 21:22	7,497	7,764	8,032	8,300	8,568	8,835	9,103	9,371	9,639
Ämneslärarinna vid enskild skola, med 2 ålderstillägg	4,636	4,636	4,636	4,636	4,636	4,636	4,636	4,636	4,636
Löneskillnad	2,861	3,128	3,396	3,664	3,932	4,199	4,467	4,735	5,003

Dyrortsgrupper	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Ämneslärarinna, vik. och e. o. vid kommunal flickskola, med lägre kompetens vid enskild skola.									
Vik. ämneslärarinna vid kommunal flickskola 19:15	4,819	5,012	5,205	5,397	5,590	5,783	5,976	6,168	6,361
Ämneslärarinna vid enskild skola, med 1 ålderstillägg	3,584	3,584	3,584	3,584	3,584	3,584	3,584	3,584	3,584
Löneskillnad	1,235	1,428	1,621	1,813	2,006	2,199	2,392	2,584	2,777
E. o. ämneslärarinna vid kommunal flickskola 19:16	5,090	5,290	5,490	5,690	5,890	6,090	6,290	6,490	6,690
Ämneslärarinna vid enskild skola, med 2 ålderstillägg	3,975	3,975	3,975	3,975	3,975	3,975	3,975	3,975	3,975
Löneskillnad	1,115	1,315	1,515	1,715	1,915	2,115	2,315	2,515	2,715
E. o. ämneslärarinna vid kommunal flickskola 19:17	5,469	5,679	5,890	6,101	6,311	6,522	6,733	6,943	7,154
Ämneslärarinna vid enskild skola, med 3 ålderstillägg	4,245	4,245	4,245	4,245	4,245	4,245	4,245	4,245	4,245
Löneskillnad	1,224	1,434	1,645	1,856	2,066	2,277	2,488	2,698	2,909